

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK TIZSZER ÉVENTE

TARTALOM:

Balogh Edgár: Iratlan történelem	— — — — —	1
G. Ryklin: Ez a mai fiatalság! (novella)	— — — — —	8
Kovács Imre: A magyar agrárszocializmus kezdetei	— — — — —	10
Juhász Gyula: Földanyánk (vers)	— — — — —	14
„ „ Dózsa feje (vers)	— — — — —	14
Móricz Zsigmond: Tragédia (novella)	— — — — —	15
Sóti Ferenc: Egy fémmunkás jegyzeteiből	— — — — —	19
Juhász Gyula: Magyar tél (vers)	— — — — —	21
Karinthy Frigyes: A nyugodt és megfontolt ember	— — — — —	21
Szántó Árpád: Világsszemle	— — — — —	23

FIGYELŐ

Miroslav Krleža: Néhány szó a szociáldemokrácia mai szerepéről	— — — — —	29
--	-----------	----

KÖNYVSZEMLE:

Ignacio Silone: Utazás Párizsba (Kalmár István)	— — — — —	31
Ehrenburg új könyve: Éjjel-nappal, éjjel-nappal (Laták István)	— — — — —	31

Kérjük

terjesztőinket,

hogy a H I D 1939. ok-
tóberi számából kima-
radt példányaikat
okvetlen küldjék be a
kiadóhivatalnak, mert
ez a szám teljesen
elfogyott

H I D

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

VI. ÉVFOLYAM
1939.

Szerkeszti: MAYER OTTMAR

TARTALOMJEGYZEK:

SZÉPIRODALOM

versek

Ady Endre: A fekete husvét —	113
Csokonai Vitéz Mihály: A szabadsághoz — — — —	341
Darvas Szilárd: Vers pár ezer évre — — — —	483
Endrődi Sándor: Kuruc nóta	378
Hej siralmas idő — — —	327
Erdélyi József: Dal a Bakony alján — — — —	188
Forgács Antal: Utolsó szavak	287
Gál László: Ezeréves ez a barátság — — — —	14
Mese — — — —	124
Igazság — — — —	215
Vers — — — —	388
Garay János: Az igazság sírja	223
Gereblyés László: Otthon —	90
Horváth Béla: Utolsó könyörgés	41
Ti boldog költők — — —	69
Hajnali Látomás — — —	268
A barna horda — — —	387
Juhász Árpád: Üzenet — —	161
Laták István: Mig torkom megszakad — — — —	422
Alszik a város — — — —	466
Palotás Imre: Születésem —	174
Vidám szántók — — — —	209
Petőfi Sándor: Ítélet — —	214
A türelemről — — — —	477
Háború volt — — — —	487
Várnai Zseni: Május — — —	167
Vörösmarthy Mihály: Szabadsajtó — — — —	277
Ocskay László: Való ének —	180
Székely nép-ballada — — —	133
Tardi nép-ballada — — —	24

versfordítások

Hian Szan-Rubintos rizs pereg — —	25
Miskina Pavlek-Lőrinc Péter: A lovász dala — — — —	439
Walt Withman-Pásztor Árpád: Vérdíj — — — —	65
Dal — — — —	66
Zmaj Jovan Jovanovics-Gál László: Az eperfa — — —	346

novellák, karmolatok

Ady Endre: Répakapálás — —	373
Darvas József: Gyermekéveimből — — — —	140, 177, 235, 282, 334
Gergely Sándor: Marika — —	275
Hiramoto - Perl Buck: Ki hogyan látja — — — —	29
Ilj. Kubán Endre: Világhéke —	347
Kalmár István: Földmunkások között — — — —	11
Kaszás Katalin: Egy nap a hegyekben — — — —	83
Laták István: Magántulajdon	484
Mátrai Olga: Lányok a lámpagyárban — — — —	459
Móricz Zsigmond: Kis Samu Jóska — — — —	20
Nagy István: A mi kőházunk	327
Ősz Szabó János: Az utolsó kenyér — — — —	119
A major — — — —	261
Palotás Imre: Vigkedvű Ben-ce Péter — — — —	81
Pecze Franci: Egy élet röviden	228
Révész Illés: Ha a parasztnak van — — — —	389
Sántha Péter: Beszélgetés	127
Sebők Kálmán: Az orosházi vi-harsarokban — — — —	273
Sienkiewicz Henrik: A keselyű és a sólyom — — — —	345
Smedley Ágnes: Kínai sebe-sültek — — — —	91
A gerilla háboruban — — —	145
Szántó Szilárd: Levél a Piren-neusok aljáról — — — —	361
Szabó Dezső: Karácsony Bra-ziliában — — — —	467
Szenes Piroska: Útszéli mese	271
Thurzó Lajos: Egy kis inas vallomása — — — —	391
Varga Gyula: Új munkahelyen	349
Veres Péter: Egy földműves naplójából — — — —	181
Zári Ágnes: Külteleki történet	467
Zsicina Milka: Kimenő — —	93
Népmese — — — —	134

gondolatok

Cato — — — —	23
Cot Pierre — — — —	16, 132
Darré — — — —	192

Iratlan történelem

Balogh Edgárnak, az olvasóink előtt is jól ismert volt felvidéki, ma erdélyi írónak az Erdélyi Enciklopédia kiadásában megjelent „Iratlan történelem” című könyvéből közlünk egy-két részletet.

Az előszóból:

„Gyarló és szánandó középosztályom felemásságából találtam utat az egyszerű ember igazmondásához. A kisebbségi sorsnak vagyok ezért hálás. Úgy meghurcolt, hogy sohasem találtam békés zugot. Anyám a tanítónő türelmével állta a vihart három gyermekéért. Én meg átérezhettem a népelet minden ízét két ország magyarságában.

Pozsonyból kerültem Brassoba, a magyarság régi Nyugati Kapujából a Keleti Kapuba. Nemzetek találkozóhelyén éltem a magyar nép változásait, a bomlást és az emelkedést. Tanulságos volt felvidékiből erdélyivé válni. Még nagyobb okulás, nyitott kapuból nézni népek forgalmát. Szétszóródó magyarokkal együtt túlerültem én is a Kárpátokon s a Szudétáktól a Feketetengerig hazám c föld. Ha ezért az Európáért szólok, magyarságomat félttem benne s amikor nemzetemért kell küzdenem, helytálló az itt élő többi népért.

Népből teremteni egy külön nemzetet s testvériséget vállalni magunk szabadságáért, ez a magyar szellem öröksége. Íróink valiótták, költőink hirdetik ma is. Én inkább bujtogatnék... ígéből test, szellemi hagyományból végre élet legyen!“...

KALÁKA

Kisebbségi életünkben ösztönszerűen kutatunk jelképes példák után. Ésszerű kapcsolatokra törekszünk különböző egyházaink, társadalmi osztályaink, gazdasági érdekeltségeink s közművelődési intézményeink között állandó vágyódásunk népi egység után kapva-kap minden összefoglaló megfogalmazáson. Bármily kicsiny példát találunk is valahol a szerves kisebbségi munkára, ujjongunk s a biztató részjelenséget ékes jelképként emeljük népi tömbjeink és szórványaink tagolt élete fölé.

Ime: egy elhagyott nyelvszigetről, a hétfalusi csángók földjéről emelkedik fel a vonzó kisebbségi jelkép. Hosszúfalu alszegi evangélikus egyháza új felekezeti iskolaépületet avat. Ennek az ünnepnek regényes története van. Kisebbségi regény ez a mindennapok árva valóságából, főszereplője a nép. A régi evangélikus elemi iskola háza ósdi, roskadozó, esztendők óta kifogásolták használatát a hatóságok... ismerjük már ezt az álláspontot Sipos Domokos kisebbségi tanító-drámájából, a „Zokog a porszem”-ből.

Sipos Domokos, az ifjan elhalt erdélyi író, nehézkes gazdákat, bomló egyházat, világtalan falut örökített meg: a düledező fele-

kezeti iskolát egészségügyi okokból bezárják s a magyar tanító örvöngő fájdalmában egyedül marad. Ez a hulló magyar faluképlet azonban hovatovább a múlté. Sípós András evangélikus eszperes csángó községe már összefog s új épületet emel, ha bezárás fenyegeti a régit. Sípós Domokos hőse, az elárvult tanító, összeroppan. Sípós András hősei, a csángó gazdák és munkások, egy megújuló és felemelkedő népelet jeleit ragyogtatják felénk.

Tavaly ősszel határozta el a község egyházi tanácsa, hogy a gyermekek anyanyelvi oktatását új építkezéssel biztosítja. Egy fillér nem állott rendelkezésre, semmiből kellett csodát teremteni. S a csoda megtörtént. A régi iskola mögött egy emeletes, cseréptetős, vadonatúj épület emelkedik s világos termek, korszerű kétülékes padok, mintaszerű iskolai bútorok várnak kilencvenkilenc magyar kisfiút és kisleányt. Villanyvilágítás, vízvezeték, csempekályhák . . . boldogság lesz itt tanulni és tanítani. Ha megkérdezzük, hogyan jött létre mindez, egy bűvös szó a magyarázat. *Minden a kalákának köszönhető. Ez az ősi népszokás, a magyar falu (s minden falu) eredendő demokráciája, ősztől-őszig egy millió közragyont teremtett.* Ötven szekeressgazda szállította a kavicsot és homokot, ingyen dolgoztak a híres csángó kőművesek, lelkesen jött s ajánlotta fel munkáját a magyar iskolának asztalos és lakatos, kályhás, ács és üveges. Láz fogta el a falut, a közös alkotás láza. Senki sem maradt el. Tudtunk egy szegény napszámosról, hattagú család fejről, aki egyheti ingyenmunkát vállalt. De . . . pénz is kellett. Sok pénz. S a csángók kamatmentes kölcsönre felajánlották a hitközségnek minden készpénz-vagyonukat. Hol vannak már a régi iskolafenntartók! Itt nincs kegyúr, itt nincs hitbizomány, az iskolaépítők sem államtól sem megyétől, nem várhattak semmit, de még tulajdon politikai községüktől sem. A földművesek és munkások maguk váltak itt a közjó alkotóivá. Hosszúfalu éppen ezzel ad most példát mindnyájunknak a népközösségi berendezésre.

Ime: nemzeti műveltségünket a csángó példában dolgozók tevénytő népisége őrzi meg. Éppen a történelmi Brassó megye nagy szülöttje, Apáczai Cseri János, küzdött az elsők közt erdélyi magyar közművelődésért. Ma már a tudós szülőfalujában, Apácán, nincs magyar elemi oktatás . . . a magyar uralom megszűntével nemcsak itt, hanem Erdély-szerte sokhelyütt elvesztettük régi szellemi hadállásainkat. Néhány kilométerrel arrébb azonban most kapott új hajlékot Apáczai Cseri János szelleme. A bomlásra úrraéledés felé, hulló képletekre emelkedés jele. S mi úgy érezzük, hogy tulajdonképpen csak most találjuk meg igazán önmagunkat. *A hosszúfalusi új iskola már nem uralomra épült, hanem a csángó kalákára.* A magyar kultúrát itt már maga a nép váltotta magához s a nép örök.

MAGYARFENES

Aki falvainkat keresi, városainkban kezdje a nyomozást. Az emberfelesleg, amit a falusi nyomor erdők és mezők ősi öleléséből országutakra hány, a kivándorlás lehetőségének megszűntével a belföldi városokban torlódik össze. Falvak és megyék hu-

zódhatnak meg városaink bonyodalmas összetételében s ma még ki sem számíthatjuk, hogy ezek a beszármazott közösségek mikor, hány nemzedék multán szívódnak fel maradéktalanul a város életébe.

A kisebbségi társadalomrajz eredeti fejezete ez. Vegyük elő bármelyik városunk térképét, jelöljük meg rajta azokat a vásárnapi sétányokat, tánchelyiségeket, tömegszállásokat, munkahelyeket és kültelki új házparcellákat, ahol egy-egy falu szóróványa az elhagyatottság egyszerű nyájérzetével összebújik — s a város rajzából kiütköznek a bevándorolt országrész körvonalai.

Kolozsvár sürgős-forgásában ismerkedtem így meg Erdély különböző tájaival. A Malomárok mellett kerestem először Koltaszeget s az állomással szemközt, a Babilon-kocsmá udvarába épített színben volt első találkozásom a Nyárad-mentével. Tudom, hol gyülekeznek vasárnap a sárgarézgombos széki legények, merre sétálnak a vállfős szászlónai lányok. Tejeskocsistól cselédlányig, betelepedett lakostól vándorló szezonmunkásig csodálatos élő lánc köti össze az egy faluból valókat. Mindent tudnak egymásról, együtt pihennek és szórakoznak. Egymást hívják, ha valahol munka akad. Tordaszentlászlói ismerősöm, egy fiatal földműves, vasárnaponként benéz Kolozsvárra, hogy meglátogassa a tömkelegbe vegyült faluját. Csak a magyarfenesieket nem lehet rávenni arra, hogy vasárnapra is Kolozsváron maradjanak. Kőművesek és ácsok, ők építik a várost, a sok betonépületet heti hat napon át. De vasárnapra hazamegy, aki magyarfenesi. S ha megszerezte a télirevalót, hazatelepszik, még ha a Regátba szórta is el a mestersége. Magyarfenesről el nem származik senki.

Ime a falu, melyen nem vesz erőt szétszóratusunk törvénye. *Falu, amely nem taszít, hanem vonz.* Felfigyeltem a különös jelenségre s egy szombat délután csatlakoztam a hazatérő kőművesekhez.

Szilveszter vendéglője előtt a Monostori-út elején gyülekezik Magyarfenes heti munkája végeztével. Szászfenesi gazdák apró szekerei várják a hazatérőket. A fuvar csupán egy hegy aljáig visz el. Ezen a heggyen gyalogosan kell átkelni, hogy az ember napnyugta előtt elérje a községet. Megelevenedik ilyenkor minden hegyi ösvény. Egyenként, csoportosan, tömegestül igyekszik haza a falu népe. Egy szót nem szói senki. Némán köszönnek s szapora lépéssel egymás elébe vágnak. Fiatal barátom mutatta előttem az utat, tehetséges festő, akit nyomorúsága a kőművesmesterségre kényszerít. Megkerüljük a falut s egy temetőn keresztül ereszkedünk le a félhományban a vendéglátó házacskába.

Úgy látom most is magam előtt Magyarfenest, ahogyan másnap reggel a Verőfény oldaláról megpillantottam. Kibontott, szeretlen település nyújtózkodott alattam, a jobbágyközségek tartózkodó szemérme nélkül. A szétfolyó látkép közepén villogó piros sor. Barátom mondja: A báróéktól vásárolt Kétlókert újonnan épült belsősegei.

Egy napig jártam a falut. Misét hallgattam festett címerek alatt, vitatkoztam a pappal, meglátogattam a szövetkezet és a lakör ősz elnökét, hallgattam egy idős gazda párti meséit az

örökre elköltözött bárók nyers és mulatós életéről. Lassan-lassan bontakozott ki előttem Magyarienes titka. Házigazdám is, aki hétközben a szamosfalvi repülőtéren önti a betont egy új szálloda építkezésénél, előbb méhesét mutatta meg s csak azután vallott falujáról.

Uradalmak közé szorítva szétszóródás várt erre a községre is. Hat-hét család zsúfolódott össze egy telken. Nem volt merre terjeszkedjék a község. Kevés volt a szántó s a kőpénzes hegyeken nem lehet elég marhát tartani. A természet mostohaaságát még csak megkerülték a magyarfenesiek. A lakosság kétharmada mesterségre adta magát s emberöltők óta kőműves. A puszták lakásért, a szabad házhelyekért azonban maguk alá kellett gyűrniök a Jósikák és Andrásyak uradalmát. Megtették. Összeállott az egész falu s mint zendülő tábor, megostromolta az eladósodott grófi és bárói birtokot. A kisemberek szorgalmasan összegyűjtött pénze győzött. Sorra megváltották a réteket és erdőket, szántókat és legelőket s a széttagolt uradalmak helyén megindult a családi építkezés. Az ostromot a várkastély állta legtovább. Lőrésekkel ellátott várfal vette körül, csak felvonó-hídon keresztül lehetett betérni az udvarába. A gazdák és kőművesek új honfoglalászenvedélye végül is legyőzte az örökölt just. Magyarfenes megvásárolta a kastélyt.

Jártam a helyén, nyomát se találtam. A várfalat, a kastélyt s a melléképületeket széthordták építkezési anyagnak. A parkosi fáit kivágták s kimérték. A szobrokat összetörték s felhasználták mésznek. Kukorica nőtt a palánkkal kerített új parcellákban. Egy legény azt mondja: ott a legmagasabb a kukorica, ahol a bárók hálószobája volt. Csak a vár útját találjuk meg, az kell az új birtokosoknak is.

A lehordott várkastély köveiből s tégláiból ötven új családi ház épül. Ez a közös szerzemény, Magyarfenes megváltása az uradalmak alól, örzi ma a népet az elkallódástól.

Nem szívesen beszél az ügyről senki. Megtörtént. Leszámoltak a multtal, hogy megélhessenek. A városi munkából sietnek most haza, hogy saját falujukban, saját telkükön, a saját házukat építhessék fel. S építkeznek a gazdák is. Magyarfenes szegényebb a történelem emlékével, de megszépült s a városi épületállványokon szerzett szerény javakból felvirágzik. Ebből a megújulásból támadt a község új öntudata, mely elkíséri a magyarfenesieket városi munkahelyükre is.

Az utolsó magyarfenesi Jósika báró a Csicsalhegy tetejére temetkezett. Fent jártam a szintén felparcellázott s jelölőbarázdákkal végighasogatott hegyen s egy kápolnaszerű omladék előtt felhányt sirt, üres gödröt találtam. Lent a faluban tudtam csak meg, hogy alig két héttel látogatásom előtt emelték ki a koporsót s szállították el a család egy megmaradt birtokára. A jobbágyai kezére került Csicsalhegyen nem nyugodhatott többé a halott báró.

Sokfelé jártam, ismerem a Csallóköz s a Mátyásföld falvait, tanulmányoztam a Garamvölgyét és Gömört. Gyalogosan figyeltem a felsőtiszai magyarok életét, vándoroltam Ungban, Ugocsában.

A demokratikusabb csehszlovákiai életviszonyok közt sem talál-
tam példát oly elemi megnyilvánulásra, mint amilyen szívós ost-
rommal a kolozsmegyei Magyarfenes magának váltotta meg a
földet s magához ölelte dolgos népét. A Címeresek végakkordja
zúg a fülemben: de nem is volt szükség Tamási Áron telepítő szé-
kely hadnagyára. A magyarfenesiek beültek a széthulló urada-
lomba önmaguktól is. Gazda-ésszel és kőműves-akarattal.

Nem oldódtak be Kolozsvárba. Útjuk a hegyen át mindig visz-
szavisz. *Más a falut hozza be a város piacára. Ők Kolozsvárt vi-
szik ki magukkal a megváltott ősi földre.*

NYELVÜJÍTÁS: .

Új honfoglalók.

Mosolyognom kell, ha nyelvünket félti valaki. Igaz, hogy az
az egy-két millió polgár, aki rendszeresen olvas magyarul s tu-
datosan bánik a kifejezéssel, elronthatja és el is veszítheti nyelvét,
de a magyar szó fenmaradása a Duna-völgyében mégsem a pol-
gári nyelvhasználat tisztogatásán és rögzítésén múlik. Nyelvünk
jövője a szokványos társadalmi élet alatt elterülő magyar nép-
ben rejlik: parasztok és munkások még megbonthatatlan és kifej-
letlen tízmilliós tömegében. Mai magyar műveltségünk halvány
előjátéka csak későbbi nagy népmegmozdulások termő bőségének.

Szépséges nyelvelményt örzök magamban. Már-már úgy lát-
szott, hogy Pozsonyban a magyar középosztály kivándorlása és
szláv, zsidó, német elemek kiválása következtében kihál a ma-
gyar nyelv . . . Abban a városban, ahol Felsőbükki Nagy Pál
hadakozott érte s Széchenyi István bejelentette a Magyar Tudomá-
nyos Akadémia megalapítását. Munkásgyűléseken ütötte meg
fülelmet az új hang: újonnan bevándorolt városi elemek csallóközi
magyar tájpszólása. Míg mi középosztálybeliek megfogyatkozva
borongtunk a Toldy-kör és a Werbőczy-kaszinó ódon termeiben,
kint a ligetfalusi gyártelepek körül s a Téglamezőn új honfog-
lalásra sereglettek össze az épülő szlovák főváros magyar nap-
számosai. Egy ifjumunkás megtalálta az asztalon a Szegedi Fiata-
lok csinos kis naptárát s rögtön végig dalolta a benne talált ere-
deti tanyai dalgyűjteményt. Csodálkozva kérdeztem tőle:

— Mióta ismered te a kottát?

— Nem értek a kottához — felelte — de ezeket a nótákat ének-
lik vasárnap a lányok az otthonban. —

A csallóközi lányok . . . Akik azóta már magyarul gügyögő
gyerekeket dajkálnak a pozsonyi külvárosokban. Cselédek, gu-
migyári csomagoló-lányok, szabósegédek, kőműveslegények és töl-
ténygyári géplakatosok között ismertem meg a magyar népnyelv
izeit. Egy-egy tüntető József Attila szavalat és az ifjú munkás-
kar dübörgő Ady-szózata a jövőbe vágott ablakot. A magyar
nyelv most már nem halhat el Pozsonyban.

Munkásnyelv.

Nem kell aggódni a parasztnyelv városi elkorcsosulásától sem.
Egyáltalában nem szeretem azt a sejtelmes szót, hogy „törőlmét-

szett“ . . . Mintha a zamatos népnyelv valami kocsányon függene. A népnyelv eredetisége nem a tájból, hanem a tájjal való hősi hadakozásból származik. Az emberi munkából, mely a természet mérhetetlenségét nap-nap után új s újabb részekre bontja, hogy kenyeret szerezhessen a verejtékező család. A paraszt nem szereti a ködös szófiabeszédet (valami baj van már vele, ha bölcseledik) s szavaiban szigorú anyagi valóságot tükröz, hasonlataiban tárgyi fordulatokat örökít. Sohasem ismétél, hanem röptében vágja vissza a felvillanó benyomást. A falusi ember nyelve a városi munkában sem szakad el a testi küzködés nyers, valószínű világos világszemléletétől . . . Éppen azért a városban sem csorbul a népnyelv hajlékonysága.

Csak sötét elfogultság és tudatlanság tévesztheti össze a munkást a vagánnyal. A vagány leroszkodó társadalmi rétegek hordalékanyaga s torz csibész nyelvében is a polgári műnyelv fordul visszájára. A munkás nyelvében az alkotó nép ereje él. Ugyanolyan közvetlen és tiszta ez a nyelv, mint a megcsodált paraszté, éppen csak, hogy a földtúró, állatetető, fadöntő munka élménye helyett gépek, műszerek, városi épületanyagok, új társadalmi térhódítások valósága adódik vissza benne. A termelő munkán kívül rekedt s zűrzavaros gondolatszövevények hálójában lebegő polgárnak a dolgokról csak elvont, lapos, semmitmondó, szinte átlátatlan együgyű szava, fogalma, hasonlata van. Számára az emberi munka csak kész használati értékével jelentkezik, a teremtés, az összetevődés, az anyag s a természeti törvény képzet-társításai nélkül. A „villany“ egyszerűen lámpa és gomb, amelylyel „felgyújtják és leoltják“ a fényt. Csak a villanyszerelő „kapcsol“ és „indít áramot“. Ami a polgár számára közönségesen csap, amelyből víz csurog, az a munkásnak a víz kellő nyomása szerint falharakott ólomcsőszerkezet, szétszedhető rézcsavarral s jó vagy elnyűtt gumigyűrűvel. A munkásnyelvnek nem múltak még el szó-lásmódot gömbölyítő-csináló századai . . . Sokszor darabosan robban még ki. Bennünket azonban most csak a nyelv eredete érdek-
heljen. A városi dolgozók munkából kapott s folyamatot, tárgyat, anyagi elemet tükröző fogalom-alkotásában az ősök nyelve ugyanolyan „gyökeret kap“, mint földhözkött parasztok tárgyi világszemléletében.

Végig kell hallgatni egyszer brassói szövőmunkások beszámolóját napi munkájukról . . . Még kopott fehér harisnyában járnak be az üzembe, csizma a lábukon, tágult szemükben azonban a munka új alkatrészeinek szabályos mozgása. Nyelvükből ösbenyomások üdesege árad. Beszédük székelyesen fordulat-akárcsak udvarhelyiséki testvéreiké, pedig ebben a gyári beszámolóban ugyancsak szerepel a gép. A magyar népeletnek éppenolyan „gyökeres“ változása kezdetén állunk, mint már akkor, réges-régen, amikor a vad vizek között halászó-pákászó vagy lovastól hadbaszálló magyar először látott neki az erdőirtásnak és földművelésnek. Lám, akkor sem vészett oda az ősi népnyelv. Városiasodhatunk, ipariasodhatunk, most sem vész el. Csak átido-mul és újjászületik.

Idegen szavak.

Barátom nevetett, amikor elmondottam neki, gyötrelmes és mindmáig befejezetlen nyelvtani átalakulásom három példáját. Néhány esztendővel ezelőtt még valahogyan így kezdtem érvelésemet: „Ami a dialektikus materialista történelemszemléletet illeti . . .“ Nos, aztán beláttam egyetmást s idegen szó nélkül így fejeztem ki magam: „Az ellentett erők magasabb azonosodásainak fejlődési törvénye szerint . . .“ Ma végre ezt így is le merem írni: „Ha jól vált az eszem, akkor . . .“ S nem is mondtam ezzel sem többet, sem kevesebbet. Most már csak azért küzdöm magammal, hogy egyszerűen magát a tényt mutassam be. A törvény a dolgokban van. Felesleges és bizonyára izléstelen is hogy fogalmazásaim farán ottragadjon örökké az elmélet tojánhéjja.

Nyelvszépészeti érvekkel sohasem szoktatott volna le senki sem az idegen szavak használatáról. Egy lévai gyűlésen váltig ragaszkodtam ahhoz, hogy az új csehszlovákiai magyar diákszövetség címébe ne „főiskolás“, hanem „akadémikus“ kerüljön. Jól emlékszem; azzal érveltem, hogy „akadémikus“ mennyivel átfogóbb értelmű és magyarabb hangzású, mint a műmagyar „főiskolás“ . . . Nyelvünknek valóban megvan az a tulajdonsága, hogy az idegen szavakat hangzatosan be tudja magába illeszteni s ezekhez a szavakhoz olyan sajtóságos magyar képeket köt, amelyek az eredeti nyelvben még nem is fűződnek hozzájuk. Ebből a felismerésből kiindulva valamikor szint kerestem az idegen szavakat és azt állítottam, hogy ezek használata valóságos nyelvhódítás. Ez különben a cseh s amint most figyelem a román közvélemény általános magatartása is az idegen szavakkal szemben. Fordulat csak akkor következett be felfogásomban, amikor a középosztály búvőköréből kiszabadulva Fábry Zoltán oldalán egy népszerű csehszlovákiai magyar folyóirat szerkesztője lettem. Munkásoknak, gazdáknak, iparosoknak kellett írnom és el kellett kerülnöm minden idegen szót. Korántsem a nyelvszépségre való tekintettel, hanem a közérthetőség kedvéért. Az olvasók tulajdonképpn sohasem emeltek kifogást az idegen szavak ellen, de mindegyiken fennakadtak és megkérdezték a magyar jelentését. Végül is könnyebbnek és egyszerűbbnek tetszett (s felelősebb is volt) a tiszta magyarság.

A dolgozók között mást is felfedeztem. Vitatkozhattam én akár a legszigorúbb anyanyelvűség bölcséleti érveivel is, mégis csak azt mondták: „papos beszéd“. Ha földet művel, ha gyárban robotol . . . a nép tárgyi képekben gondolkodik s egyenes magyar beszédet követel. Ám legyen módszer és elmélet, de a valóságot rántsa elő minden gombolygó kódéból és csali rejtekéből. Ne legyen üresen zörgő módszeresség és lebegő elméletesdi. Hát ebben a népi rátartiságban látom azóta is a nyelvtisztaság és nyelvhelyesség kulcsát.

Ez a mai fiatalság !

Bocsássátok meg fiatalabbak, hogy személyes vagy családi dolgaimmel untatlak titeket és ne haragudjatok rám, öreg emberre, de hallgassátok meg azzal az érdeklődéssel, ami sajátosságok. Szeretném kipanaszkodni magamat gyermekeimre Boriszra és Netocskára.

Tanító vagyok. Nem is valami nagyon kiváló. De 30 éve tanítom az ifjúságot számtanra, jól ismerem tárgyamát és jó munkát végzek. A nevemet azonban nem mondom meg, nem mintha szégyelnem kellene, vagy mintha meg akarnám változtatni. Egy egész életen át viseltem minden feltűnés nélkül. Öszintén bevallhatom, nem valami Bethowen vagy Heine csengésű. De az utóbbi időben kezd nyugtalanítani szerény nevem. Alighogy kiejtem, taps, hurrázás, vidám kiáltások követik: — „Hisz ez a Borisz és Netocska apja.“ És micsoda ünneplésben részesítenek!

Határozottan különös idöket élünk. Valamikor az emberek öseik képét függesztették fel otthonaikban, ma utódaink képeivel díszítjük a szobáinkat. Valamikor azt mondták: „Tudod ki ez?“ — „Ez a kormányzó fia, ez a bankár unokaöccse.“ — Ma másképp halljuk: „Tudod ki ez? — Ez Vodopjanov apja, Demcsenkó anyja, Sztahanov nagymamája.“ — Minden a fejeteitején áll ma. Hát ezért nem mondom meg a nevemet, látják.

Szeretnék most egész névtelenül, ismeretlenül panaszkodni a gyerekeimre. Netocskával kezdem. Van neki egy barátnője: Marina. Hát ez a Marina egy percig nem tud nyugton ülni és békében maradni a jó öreg földön. Repül. Ugrik. Felrepül olyan magasra, hogy nem látja az ember, aztán meg leugrik ejtőernyőn, hogy az ember több darabban véli viszontlátni. Ő pedig csak nevet, belekapaszkodik barátjába és meane a moziba. Persze ez még nem minden.

Netocska lányom hála Istennek nem tanult ejtőernyő-ugrálást. Egy munkáslaboratórium vegyésze és a közelben egy gyárban dolgozik. Fiam pedig, a Borisz mindig nagy gond volt nekem. Ez a kölyök meg mindig a mélységet bújja. Tudják, ő búvár és elmerült hajók után mászkál. Napokon át a tenger fenekén kalandozik. Hiába figyelmeztettem ismételten: — „Borisz fiam, ne mászkálj a tenger fenekén, még megfázol abban a hideg vízben. Keress magadnak valami szárazabb foglalkozást.“ — De ő csak nevet. Mért nevet örökké ez a mai fiatalság?

De térjünk vissza Netocskára. Egy nap nyugodtan ülök ott-hon és javítom tanítványaim dolgozatfüzeteit. Egyszerre egy nagyon füresa kinézésű fiatalember ront be a szobába. Nem tudtam kivenni, hogy Mexikóból vagy Uruguayból került-e ide. Óriás kalap volt rajta, de a szélesebb széle hátrafelé állt; a csizmája is valami egészen különös volt és tetőtől-talpig tele volt mindenféle övekkel, fura szerszámokkal és készülékekkel. Csodálkozva bámultam rá egy ideig. Egyszerre megszólal ez a különös idegen tiszta, zamatos orosz nyelven: — „Ivan Pyzhikov film-operatör vagyok. Maga a híres vegyész Netocskának az apja? Engedje meg, hogy

egy filmet készítek magáról“ — És elkezdte forgatni készülékeit . . . Velem is forogni kezdett a világ! De ez még nem minden.

Netocska hazajött és megtudtam tőle, hogy valami nagy tudományos felfedezést csinált. Így lett Netocska a tudomány hőse és én akaratlanul egy hősnek a papája. Fényképe és életrajza megjelent a lapokban, egy csomó szerencsekvánatot és díjat kapott. Ez ellen persze nem lehet kifogásom, csak örülhetek neki. Amíg nem repül és nem ugrál szédítő magasságokból addig rendben van minden. Csakhogy ez még nem minden.

Egy szép nap Netocska és barátnője, a Marina berontottak szobámba és elcipeltek a repülőtérre nézni az ejtőernyő-ugrálást. De csak azzal a feltétellel mentem el, hogy Marina nem ugrik az én jelenlétémben, régi jó barátnője a lányomnak, egy kicsit lányomnak érzem és a szívem amúgyis gyenge.

Megérkeztünk a repülőtérre és néztük, hogy szállnak fel a repülők mind magasabbra. Még az én öreg szívem is ujjongott örömeiben a szárnyas fiatalság láttára, izegtem-mozogtam, tülekedtem, a lányokat is elveszítettem szemem elől. Nem is, Marina itt van s mondja, hogy Netocska is mindjárt jön. De már nem is gondoltam rá, hiszen most egyszerre el kezdtek ugrálni a repülőkről ejtőernyőkkel. Tucattjával, százával ugrottak a felhők közül. Marina hirtelen elkapta a karomat s elkezdttünk futni egy tisztás felé. Felnéztem, épp akkor ereszkedett le valaki szédületes magasságból: — „Gyönyörű ugrás volt, 2500 méter magasságból ugrott le egy lány“ — lihegi Marina. Nem vitatkoztam, legyen gyönyörű ugrás, de ha ennek a lánynak van papája, akkor nera irigylem.

Nem is gondolhattam végig magamban, földreért a lány és mikor ránéztem, hideg szaladt végig rajtam. Kiabálni kezdtem: „Ki engedte meg, Netocska, hogy ilyen kora reggel a felhők közé repülj?“ — Nevetett. Újra elkezdtem kiabálni: — „Hát nem elég neked a vegyészet?“ — Amire azt felelte, hogy jó ejtőernyő-ugrókra éppen olyan szükség van, mint jó vegyészekre. Kiabáltam, dühösködtem, de a haragom mélyén mégis elismertem, hogy szép kis ugrás volt. De ez még mindig nem minden!

Azóta, ha Netocska hazajön mindig azt kérdezem tőle: — „Honnan jössz, a laboratóriumból, vagy a holdból?“ — A végén azonban még az én vén fejemet is rászédtek. Addig beszéltek, míg megigérttem, hogy egyszer én is repülök. Borisz fiam nem jöhetett, egyéb dolga volt, Netocska kísért ki a repülőtérre és beleültetett egy gépbe. Még el sem búcsuzhattam tőle, zúgni kezdett a gép és elindult. Hát ha még nem voltak a magasban, akkor nem is tudhatják, hogy milyen szép a mi országunk. Gyönyörűen, világosan látszik minden odafenn, ami lenn egész szürke, igénytelen. Először félttem egy kicsit, de aztán ránéztem a pilóta széles vállára és erős kezeire és megnyugodtam. Fényes kölök ez a pilóta! Bár meglehetősen veszélyes és idegölő munka lehet. Végeredményben jobb, ha az én fiam a tenger fenekén mászkál, mégis csak biztosabb és nyugodtabb ott . . .

Földet értünk. Őszintén bevallhatom, hogy nagyon sajnáltam. Hatvan éve élek és csak egyszer voltam fenn a levegőben. Mikor

kijöttem a fülkéből, gondoltam, mégis csak illene megköszönni a pilótának, hogy felvitt. Átszóltam neki. Levette sisakját és szemüvegét és . . . megint a hideg szaladgált rajtam — „Nem szégyelled magad Borisz“ — kiabáltam — „hát ki mászkál ezentúl a tenger fenekén?“ — „Néha majd oda is eljutok — nevetett — most sok pilótára van szükségünk.“ — Kiabálni akartam, haragudni akartam, de nem tudtam. Borisz nevetett, Netoeska nevetett, mindenki nevetett körülöttem. Mennyit is nevet ez a mai fiatal-ság!

(G. Ryklin).

=====

A magyar agrárszocializmus kezdetei

és az első parasztiró, aki bíróság elé került

Részlet Kovács Imrénék „A kivándorlás“ című könyvéből

Az egész ország felfigyelt az 1891—94 közötti orosházai, békésabai, battonyai és hódmezővásárhelyi forrongásokra: a parlamentben interpelláltak, miniszterek nyilatkoztak, a külföld is érdeklődött, sőt még a Magyar Tudományos Akadémia is megmozdult és megbízta Gaál Jenőt az agrárszocialista mozgalom történetének a megírásával. De a magyar (nagy) gazda érdekek védelmezője, az OMGE (orsz. magy. gazdasági egyesület) sem akart elmaradni az Akadémia mögött és az 1894. évi június 20-án tartott igazgató-választmányi ülésén kiküldte akkori ügyvezető titkárát, Rubinek Gyulát a kérdés helyszíni tanulmányozására és megbízta, hogy terjessze elő a mindjobban terjedő agrárszocialista mozgalom elfojtásának legcélszerűbb módját.

Rubinek Gyula becsületesen teljesítette kötelességét, mert bejárta az egész Alföldet és külön jelentésben számolt be tapasztalatairól. Mindenekelőtt megállapította, hogy az agrárszocialista mozgalom mélyen benne gyökerezik a magyar viszonyokban, de kitörésre még nem volt érett: azt a hatósági közegek erőszakos és tapintatlan fellépése váltotta ki. Majd végigvezeti az alföldi társadalom kialakulását és őszintén vázolja a földmunkásság mostoha helyzetét. Az Alföldön csak hivatalnokok, gazdag parasztok és szegény agrárproletárok vannak, akik egymástól elzárkózva s egymást gyűlölve élnek. A hivatalnok osztály gyarmatnak tekinti a magyar síkságot és állását is gyarmati szolgáltatként fogja fel. A gazdag parasztok valami megbonthatatlan és terméketlen konzervatívizmusban rekedtek meg: az agrárproletárok pedig a történelmi lázadások emlékeivel és a jövő reménytelenségével szítják forradalmi vágyaikat. Elhibázott politika ezen hatósági intézkedésekkel segíteni, mert hiszen strukturális bajokról van szó és csak strukturális megoldás segítené. Végezetül összefoglalja a látottakat és a következőket mondja: „Az alföldi szociális mozgalom elsősorban agrárkérdés, mert a bajok kútforrása a kenyer. Az agrárszocialista mozgalom egy másodlagos tünet s eredendő oka a mezőgazdaság súlyos helyzete mely egyaránt nyomja a gazdát

és a munkást . . . Tévedés azonban azt hinni, hogy ez tisztán helyi kérdés, az Alföld speciális baja, mert igaz ugyan, hogy helyi viszonyokban rejlik a baj csírája, de azért az alföldi agrárszocialista mozgalmak az egész ország nyugalmát és társadalmát veszélyeztetik s így kötelessége nemcsak a törvényhozásnak, hanem az egész társadalomnak, hogy foglalkozzék a kérdéssel.“

Rubinek félig-meddig rátalált az agrárszocialista mozgalom rugóira, de a végső konzekvenciákat nem merte levonni. Érdekvéviselési ember lévén, természetesen más szempontból nézett, mindent és ezért sokszor naívnak látszik a felfogása. Amikor előterjesztette „legcélravezetőbb“ megoldási tervzetét, nem tudta megtagadni az OMGE szellemét és a munkások szigorú tartását ajánlotta, illetve a gazda és a munkás közötti viszony rendezését törvényes keretekkel kívánta megvalósítani — a gazda érdekében. A kérdés érdemleges megoldására pedig a következőket mondta: „A földbirtok, illetve a gazda nyújtotta eddig a keresetet a munkásnak; a földbirtokot, illetve a gazdát sújtják első sorban a mostoha gazdasági viszonyok. A gazdát kell tehát elsősorban talpraállítani, a gazda megélhetését kell elsősorban biztosítani, a földbirtok jövedelmességét kell fokoznunk s akkor könnyezve oda is hatottunk, hogy a munkásnak keresetet biztosítsunk.“ A magyar feudalizmus fellegvára magáévá tette ezt a felfogást és az agrárszocialista bajok elleni orvosszernek — a nagybirtokosok megsegítését ajánlotta.

Valamit tehát tenni kellett: ezért Reissig Ede békési főispánt kinevezték kormánybiztosnak, hogy vessen véget az alföldi zavarásoknak. Reissig Ede kérelmelhetetlen szigorral fogott hozzá feladata végrehajtásához, de az agrárszocializmus terjedését nem tudta megakadályozni, mert a tűz harapódzott tovább. Békés, Csanád, Csongrád, Arad, Bihar és Hajdú vármegyéik már égtek . .

Határozott formát ugyan sohasem tudott felvenni a mozgalom, mert míg egyik évben óriási energiák feszültek a robbanásra, a következő évben minden elnyugodott. Ez a nagy társadalmi osztály a pillanatnyi politikai szituációk és a folyton alakuló konjunktúrák szerint volt megfogható. Eleinte a szociáldemokrata párt próbálkozott a megszervezésükkel, de nem sok eredménnyel. 1890-ben pl. csak két földművesdelegátus jelent meg a pártkongresszuson. 1894-ben 16ra emelkedett a számuk és ekkor elhatározták, hogy egy önálló földmunkáskongresszus megrendezésével az ország közvéleménye elé viszik nyomorúságos helyzetüket és kielégítő megoldást kérnek. 1896. december 25-én és 26-án Budapesten, majd 1897. február 14-én, 15-én és 16-án Cegléden ült össze az első földmunkáskongresszus. Ezeken az értekezleteken már a munkásság soraiból kinőtt vezérek szerepeltek élükön a híres Csizmadia Sándorral. Sorra tárgyalták a mezőgazdasági munkásokat érdeklő összes kérdéseket. Meglepő tájékozottsággal mutattak rá a mezőgazdasági termelés fejlődését akadályozó okokra. Kimutatták, hogy addig el sem képzelhető a magyarországi gazdasági, szociális, politikai és társadalmi viszonyok javulása míg az összeomlását túlélő feudális munkarendszert meg nem szüntetik és ezért határozati javaslatot fogadtak el a munkaidő- és a

munkabérekérdés rendezésére. A napi 16—18 órás munkanapok helyébe reggel 6 órától este 6 óráig tartó 12 óras — 2 órai pihenővel megszakitott — munkanapot; a fizetésekre vonatkozólag bármily természetű mezőgazdasági munkánál pénzbeli és munkaórák szerinti díjazást; politikai jogok tekintetében pedig a legszélesebb rétegeket politikai jogfosztottsága ellen tiltakozva, minden 20 éven felüli állampolgárnak teljes szavazati jogot követeltek.

Természetesen egyiket sem kapták meg, holott a sajátosan magyar agrárszocialista mozgalom — melyet nem lehetett nemzetközi relációba állítani, mer hiszen másutt a világon nem volt párja —, a mezőgazdasági munkásság jogait kiharcolva, egy komoly népidemokrácia alapját vetette volna meg, hogy ez a színmagyar réteg örökös rezervoárja legyen a magyar életnek, melyre mindig számíthatott volna az ország. Csak tudomásul kellett volna venni, hogy ők is emberek, jó magyar emberek, akiknek szintén joguk van az élethez. Ehelyett vezérüket, Csizmadia Sándort állandó agitációjáért, melyet írásban és szóban folytatott már előbb, 1896. december elsején 25 éves korában az ügyészség izgatással vádolva bíróság elé állította. Ő volt az első parasztíró, akit sajtóvétségért porbe fogtak és esküdszéki tárgyalása iránt országos érdeklődés nyilvánult meg. Csizmadia védekezésében a nagy nyomorra, a munkások reménytelen helyzetére és politikai jogtalanságára hivatkozott. Örökké aktuális szavai tompán zuhogtak a tárgyalási terem csendjébe —: védőbeszédét érdemesnek tartjuk a következőkben ismertetni:

„Tisztelt esküdszék. Mindenekelőtt etőrebocsátom, hogy nem azért kívánok felszólalni, mintha védekezni akarnék, hanem, hogy megmagyarázzam, mi indított engem olyan cikk írására, amely állítólag osztályelleni izgatást foglal magában és ezért az ügyészségnek azt inkriminálni kellett.

Ha mi, a föld szegény népe az inség és nyomorúság hatása alatt egy, a viszonyokhoz mérten még nagyon is szelíd hangon cikket írunk elkeseredésünkben, azért az államügyész úrnak még nem kellene olyannyira félteni az államot; vagy ha csakugyan államveszélyes az a cikk, akkor esküdszék elé kell állítani azokat akik olyan dolgokat hoztak létre, amin más jobbérzésű emberek felháborodnak. Hanem az államügyész úr ezt nem teszi: ehelyett esküdszék elé állít engem, azért mert felháborító dolgokon igazán felháborodok. Vádol, hogy miért van szemem és vérző szívem. Az ügyész úr azt mondta, hogy a haza erősbödése hozza majd létre a jogegyenlőséget és hogy valakinek jogai lehessenek, ahhoz megkívántatik bizonyos képesség . . . És nem furesa-e az, hogy amikor a munkásokat kizárják mindenféle jogokból, azzal az indokolással, hogy azok gyakorlására még éretlenek; ugyanakkor esküdszék elé állítanak osztályából, amelyet még azok közt is a legérettebbnek és legtudatlanabbnak tartanak, egy földmunkást és azzal vádolják, hogy meg akarta bontani a társadalom békéjét; hogy egymásra akarja úszítani a társadalmi osztályokat; hogy föl akar fordítani egy jól berendezett társadalmat. És mindezt a tudatlan paraszt tollal akarja keresztülvinni . . .

De nézzük meg közelebbről azokat a lázítókat, akik ilyen lel-

ketlenül egymásra üszítják az embereket. Én szeretném, ha ügyész úr eljönne velem tavasszal kapálni 16 órát naponta 50 krajcár nap-szám mellett, pondrós szalonnán és agyonszáradt kenyéren; és a napi munka fáradalmait egy kapával vájt lyukban pihenné ki. Azután nyáron dolgoznék 20—22 órát ugyanolyan élelmezéssel és ősszel szintén, kukorica szedésben. Ha mindezeket megpróbálná és azután nézné meg az inkriminált cikket, azt bizonyára nem lázítónak, hanem ellenkezőleg nagyon gyengének találná. De vannak itt bizonyítható okok is. Én tudom, mint dolgoznak a maj-rokban a családapák hajnali 3 órától este 10 óráig 15 krajcár nap-szám mellett. Igen: és aki kételkedik szavaim igazságában, jőj-jön és majd elvezetem oda és meggyőződhetik róla.

Láttam az uradalmi cselédek családi életét, ahol 3—4 család van beszorítva egy lyukba, úgy hogy sokszor egy szobában 20—25 személy is lakik . . . Én láttam embert az éhségtől az utcaüsz-zeroskadni és láttam embert a saját zsírája megfulladni. Az ilyen dolgok nem éppen alkalmasak arra, hogy az emberben a haza iránti lelkesedést fokozzák . . .

De különben is cikkem mit mond: mit gondolnak a jó urak, hogy talánmajd nyugodtan meghalunk éhen? Hát tisztelt esküd-tek, bizonyára az államügyész úr sem kíváncsi meghalni éhen és nincs az országban senki, aki éhen szeretne halni. De ezt az embertelenséget, amit velünk szemben a hatalom és a vagyonos osztály elkövet nem tűrhetjük szóltanul és nem kívánhatja senki, hogy ezért őket megdicsérjük. Én, tisztelt esküdt urak, a haza alatt nem értek egy darab földet, mert hiszen ha azt értenék, ak-kor csakugyan nem volna hazám. Hisz bárhová tegyem a lábom, azt mondva: ez az enyém — mindenütt elküldenék és azt mondják, eredj tovább, ez nem a tied. Tehát amikor én hazáról beszélek, ak-kor ezalatt a hazában uralkodó rendszert értem és azt csak sza-bad gyűlölnöm. Hisz abban tengernyi hibákat fedez fel más is. A napilapok naponta hozzák, hogy ez is hiba, az is hiba; mégsem büntetik meg őket. Én magyar vagyok, mert hiszen itt születtem ezen a földön és ezt nem is tagadom el és gyermekemnek sem fogom mondani, hogy tagadja meg . . . Katona is voltam és ha kell kiállok az ellenség elé megvédeni a hazát. És ez a haza szolgálá-taimért cserében még annyit sem ad, hogy egy községi választás-nál szavazhassak.

Nagyon téved az államügyész úr, amikor azt mondja, hogy én itt nem azt mondom, amit munkástársaim előtt. Én igenis azt mondom itt, amit ott mondok. Ha engem az inség és a nyomor nem is tett volna agrárszocialistává azzá tett az, amikor láttam, hogy a hatalom milven elkeseredetten üldözi azokat, akik ez alá a zászló alá esküdtek . . . Szocialistává lettem, mert láttam, hogy csak annak a zászlaja alatt vannak azok az emberek, akiknek van eszméjük és csak azok az emberek azok, akik a szabadság, test-vériség és egyenlőség ígéit nem csak jelszó gyanánt használják, ha-nem ha kell, készek azért szenvedni is.

Nem félek a börtöntől: kész örömmel megyek oda, ahol már aunyi társam szenvedett és szenved most is. Nekünk szocialisták-nak van egy bűvös erekyénk, amely vigasztalást nyújt a szenved-

dőknek, bátorságot és lelkesedést önt a küzdőkbe s ez: a bebörtönözötteknek névsora. És ha arról van szó, hogy ennek az ereklének a varázserejét még én is növeljem, mint agrárszocialista, miért ne tenném azt szíves örömmel közös ügyünk érdekében.

Büszkén megyek a börtönbe, mert én leszek az első földművelő, akit azért ítéltek el, mert tollal odanyúlt ahol fájt. És ez bizonyítja a legjobban, hogy a földmunkásság már nem olyan tudatlan, mint amilyennek tartják.

Beszédem bevégeztem. Azt hiszem, eléggé bebizonyítottam, hogy szívemben félelem nem áll: most Önök esküdt uraim vissza fognak vonulni, hogy ítéletet hozzanak. Nem kérek részemre semmit: nem mondom, hogy legyenek kiméletesek; nem mondom, hogy legyenek méltányosak: ítéljenek úgy, mint azt az Önök igazságérzete diktálja.“

Három hónapi fogházat kapott.

Kovács Imre

Földanyánk

*Ha majd az égi mezőkre megyek,
A nagy pusztára, hol a tejút vár rám;
A tejút, az örök szittya sereg,
Kései, tépett igricére várván,
Ha majd az égi mezőkre megyek.*

*Megdobban-e a vén rög, a magyar,
A tiszai táj fog-e sírni értem?
Mert megdőfött sok átkozott agyar,
Mert rónától olyan távol éltem,
Megdobban-e a szent rög, a magyar?*

*Hisz pogány gyula módjára szerettem
És sírva csókoltam fehér porát
S bár napnyugati álmokba temettem,
Tőle a testem és majd ő fog át,
Hisz pogány gyula módjára szerettem.*

*És testvérem a búsuló paraszt,
A méla és szilaj, a vére vérem,
A lusta magyar televény paraszt,
Hisz lelkem suttog a nagy jegenyékben,
Hisz testvérem a búsuló paraszt.*

Juhász Gyula

Dózsa feje

*Fehér gyolcsban, setét éjben,
— Ezerötszáz tizennégyben —
A kakas épp harmadszor szólt,
Dózsa feje Szegeden volt.*

*Pálfi bíró fölemelte,
Hajnal előtt sirba tette,
Lenn a sírban, némán, mélyen,
Alszik a fej vaksötétben.*

*Pálfi bíró Piros lánya
Hófehér lőn nemsokára,
Mint viola rózsza mellett,
Herrad ő is Dózsa mellett.*

*Zsarátnok lesz, ami tűz volt,
Siri virág, aki szűz volt,
Koponyák és szívek porán
Új dalba fog új csalógány.*

*Hej, a sírok egyre nőnek
Szőnyegén a temetőnek,
Elhervadok, mint a rózsák
Öskertedben Magyarország.*

*Ó de néha éjten-éjjel,
Mikor csak a kakas éber,
Kigyúlt egy láng, mint az őrszem,
A szegedi temetőben.*

*Nézi más láng lobogását,
Földi tüzek égi mását,
Vár egy napot fölkelőben,
Régi magyar temetőben.*

Juhász Gyula

Tragédia

Mindenki a Sarudy-lány holnapi lakodalmáról beszélt. Ebéd után lehevertek az aratók a keresztek tövébe, vagy a villákból, gereblyékből rögtönzött apró sátorok alá, ahol egy-egy szoknya adott egy kis árnyékot a fekvők arcára. Elég az, csak hogy nap-szúrást ne kapjon az ember.

A nagy sárga mezőn vidáman izegtek-mozogtak ezek a hanyagaszorgalmú emberek s az embertelen nagy munka közben, amely úgy tetszik mintha végtelen és határtalan volna, örömet találtak abban, hogy a karjukat mozgatták, szájukat jártatták és a legények meg lányok olyan kacagva csipkedték meg egymást szóval és kézzel, mintha ez volna az élet fő tenni valója.

Kis János megette az almásételt, amit szeplős, málészájú fia, aki ijesztően hasonlított hozzá, kihozott utána. Azután körülnézett, de lusta volt keresztig menni s ott helyben dült el a tarlón. A kalapját az arcára tette s nyomban elaludt. Még annyit hallott, hogy Sarudy Pál bornyút is vágatott a lakodalomra.

Azzal elaludt.

Senki sem törődött vele, a tulajdon fia sem. Ez elővette a cserépfazekat s belenézett, nem hagyott-e az apja egy kicsit neki is benne? Bizony nem hagyott. Olyan üres volt az edény, mintha a Bodri már ki is mosogatta volna. Ezzel fölborította a mázas csuprot s elment a kutya után földi mogyorót keresni.

Mikor Kis János felébredt, első dolga volt megnyalni a száját. Álmában lakodalomban volt s nagyon jól teleette magát. Kedvetlenül gondolt rá, hogy elfelejtett mindent, azt is hol volt, azt is mit evett. Legalább ne ébredt vón' fel.

Hozzá volt szokva, hogy neki egész életében mindenről le kell mondani, hát nem soká sajnálkozott. Másik oldalra fordult s újra el akart aludni. Nem sikerült. Az arca olyan vörösre vált a kalap alatt, mint a főtt rák. Lelőkte a megfeketült szalmakalapot s jól esett, hogy a mezei szellő hűvösen érte a bőrét.

— Egye meg a fene ezt a vén Sarudyt, — gondolta magában, — eleget dógoztam neki életemben, meghíjhatna a jánya lakodal-mára. Hadd laknék jól eccer.

Felemelte a hüvelykujját:

— Lesz húsleves. Jó sárga, zsíros tyúkhúsleves. Az jó lesz. Abbul megeszek egy tállal.

És már habzsolta is, szopogatta a sűrű, apró, sárgaszínű tészta-csigákat, amiket marokszámra eregetett le a nyeldekklőjén.

— Dógozni emberek! — kiáltotta valaki.

Kis János meg se mozdult. Eszébe jutott, hogy egyszer gyerekkorában valami lakodalomban volt. Rokona is volt az a család, még se kapott az egész lakomából mást, csak tyúklábát.

Tehetetlen harag, vad düh fogta el. A keze ökölbe szorult s érezte, hogy most olyat, de olyat tudna ütni, hogy minden törnezúzna utána.

De a hüvelyke mereven állott, erről lassan eszébe jutott, amire az imént gondolt.

— Azután töltött káposzta . . . Hatvanat megennék belőle, . . . de ha ötvenet nem, egyetse.

— Dologra! — kiabáltak amott.

Ő is feltápáskodott. Éhesnek érezte magát. Odanézett a fekete falú cserépedényre. Üres . . . Űgyse volna benne, csak valami lötty.

Megrúgta az edényt; megvetően és dühösen. Annak beszakadt az oldala. Különben is drótozva volt már s egy drótszál a bocs-korához akadt:

— Űssön meg a guta! — káromkodott Kis János és lerugdosta a lábáról a kölöncöt. — Már míg élek, mindig ebbe a szegénységbe kell szuszogni. Az a vén bitang nem fog elhijni.

Égész nap roskedvű volt. Észre se vette senki. Kis János amolyan láthatatlan ember volt, akit senki sem lát meg. Így élte le az egész életét, sohase volt egy percig sem érdekes ember. Se nem erős, se nem gyenge, nem kicsi, nem nagy; nem sánta, nem begyes; mi lett volna, ami feltűnt vón rajta. Olyan volt mint egy ember; két szeme volt, meg egy orra. Bajusza is volt. És soha sem jutott eszébe semmi. Ha reggel volt, felkelt, este lefeküdt;

mikor eljött az ideje, megházasodott. Akkor lakott utoljára jól, beteg is lett tőle. Katona nem volt, a faluból tizszer se volt kiinn, akkor is csak a vásáron. Nevetni csak egyszer nevetett életében jóízűen, akkor, mikor az apja le akarta őt ütni, amiért megette az egész tál galuskát s amint feléje sújtott, a saját ütésétől megtántorodott, felbukott s falba vágta a fejét. Bele is halt.

Még ez az egy érdekelte: az evés. A feleségét e miatt szokta elverni s ha gondolt valaha valamire, arra, hogy mit volna jó enni. De ezt sem tudott sokat elképzelni. Hiába, a tapasztalat nem segítette.

Este, ahogy hazamentek s a gazdának megmondták, mit végeztek, — az ő falujokban mindenki a maga kosztján dolgozott, — azt mondta a vén Sarudyt.

— Emberek, asszonyok, hónap este mindenki elgyűhet a lyá-nyom lakodalmára. Annyit ehettek amennyi belétek fér.

Kis János majdnem elszédült. Valósággal megijedt. Attól ijedt meg, hogy nem bír majd megfelelni a feladatnak. A többiek ujjongtak, éljeneztek, de ő hallgatott. Ott állott hátul, sötétedő este volt, senki se törődött vele. A többiek közt aztán ő is elindult nehézkes léptekkel hazafelé.

Oththon megette a vacsorát; korpacibere volt. Csendesen, szótlanul. Félrerúgta a maeskat, amely a lábaszárára kapaszkodott, s nyávogott. Nem gondolt semmit. De igen különösen érezte magát. Mintha nagy, nagy feladat várna rá, a legnagyobb életében. Nem volt tisztában vele, de félve gondolt a holnapi lakodalmra.

Egész éjszaka nem tudott aludni. Sokszor felébredt és ébren hánykolódott, de ha hozzáfogott arra gondolni, mi lesz holnap, igen nagy nyugtalanság fogta el.

Kinyújtotta a hüvelykujját:

— Először lesz tyúkhúsleves . . . Ebből megeszek egy dézsával.

Elmosolyodott. Arra gondolt, hogy ha egy kádba öntenék azt a sok krumplilevest, keménymagos levest, meggy, korpá, lekvárciberét, meg azt a mindenféle habart lét, amit ő életében megevett, — ajajaj, olyan nagy kád nincs is a világon, még az egri érsek pincéjében sincs olyan hordó. Ha azután együvé öntenék azt a jó ételt amit ő evett valaha, — avval tán még az az ócska fázék se lenne tele, amit ma felrúgott a mezőn.

Hirtelen úgy tetszett neki, mintha a lábán volna a boeskor, s érezné, ahogy belc akad a dróttal az edény. Nagyot rugott. Ha ágyon feküdt volna, az menten összerogy, de ez a szalmadikó nem sokat törődik az ilyen fickándozással. Pedig Kis János nagyot rugott. A szegénységet rúgta el magától.

Másnap reggel mogorván ébredt. Ahogy a rossz álmot kidörzsölte a szeméből, tisztán érezte, hogy igen nehéz a melle. Mintha pántok szorítanák.

Öszerántotta a szemöldökét.

— Egye meg a fene a vén Sarudyt, ma kieszem a vagyonából. Eleget kapáltam neki.

Nem mert reggelit enni. Ebédre meg se kóstolta az ételt, félt hogy estére nem lesz éhes.

Máskor, ha összeveszett a feleségével, akárhányszor megtette hogy egész napon át nem evett egy falatot sem, észre se vette. Most reszketett az egész belseje és szédülés fogta el az éhségtől.

Összeszorította a fogát, széles erős, nagycsontú állkapcáját és szürke szemeivel mereven nézett előre. Egy vadállat makacs dühével viaskodott önmagával. De nem evett, megállotta.

— Ötven töltött káposztát! — ismételte magában s vasel-határozással vágta kaszájával a rendet. Taktusra, mint az aratógép.

Megszűnt körülötte a világ. Nem látta a nagy buzatáblát, se a körötte dolgozó embereket, nem ismert senkit, semmit, nem volt múltja, jövője, egész valója az egyetlen nagy akarattá keményedett. Úgy ment eléje, mint valami emberi léten fölüli föladatnak. S érezte, hogy az egész belseje, gyomra, átalakult s hihetetlen munkára képes. Amint szikrázó szemével belenézett a világba, képes lett volna vállalkozni arra, hogy a kévéket úgy eregesse le magába, mint a cséplőgépnél az etető a dobba.

Végre alkonyodott. Haza mentek a munkából. Otthon már délóta állott a lakodalom. Idő sem volt a hozzákészüléshez, le kellett ülni a terített asztalhoz.

Kis János egy zugba került; annál jobb. Falnak veti a hátát s akkor haéd jöjjön az ellenség. Ezzel a vak és vad elszánással szállott szembe valamelyik őse egy kétezer emberből álló török sereggel.

Hozták a levest.

János nem sokallt, nem keveselt semmit. Jó mély eszeréptá-nyért kapott, amit a szakácsné színig öntött neki. Ujjnyi vastag volt a tetején az a sárga zsír, amely már nem is szakadt karikákra, hanem egybe folyt.

Kis János fogta fakanalát s nyugodtan, komolyan kezdett munkához. A béle reszketett s alig birt uralkodni a mohóságán.

A tizedik kanálnál rettenetes megdöbbenés érte.

Úgy érezte jól van lakva.

Sápadtság futotta el az arcát. Megérezte hogy roppant feladatot vállalt magára. Megérezte emberi kicsinységét. Mint valami szél suhant át agyán a gondolat, hogy nem fogja megbírni amit vállalt.

Összerántotta vastag szemöldökét; alacsony homlokán függőleges ráncok gyűrődtek, széles vasállkapcája összekattant s neki-dült újra a csatának.

Gépiesen, ahogy a kaszát eregeti ívben jobbról-balra, most a kanalat emelte taktusra a szájához, míg csak a tányér ki nem ürült.

Akkor szédülést érzett és utálatos csömört. Az étel túlzsiros volt, kívánnnyadt, gyöngé, zsírtalan lötytyökhöz szokott gyomrának.

Túrós csusza következett. Ízes, tejfölös, tőpörtös, kövér. Jól telerakták a tányérát.

És Kis János kivette a sárga csontnyelű törött villát s ugyanolyan nyugodtan, mint az imént, ezt is sorra beraktározta. Nem

érezte az étel ízét. Nyomást érzett odabent és szeretett volna levegőre menni. Vagy legalább káromkodni egy nagyot, keserveset. És végtelen fájdalommal, irigységgel nézett körül a népen. Mindenki vidám volt, nevetett, habzsolt. És ő már tudta, hogy vége. Ma már evett annyit, mint egész életében egy ülésre szokott. De összehesikoritotta fogát s odatartotta a tányérát a harmadik fogásnak. Ez lencse volt orrjával. Kint, a cselédek és munkások közt nem tartották meg a szokásos sorrendet, amit odabent a vőfély verssel szabott meg. Azt adták, ami közelebb esett. Ez ebből evett, az abból, Kis János mindenkéül.

Így ment ez két óra hosszáig, megállás, pihenés nélkül.

Akkor jött a töltött káposzta.

— Ötvenet! — mondta magában Kis János és a szemére fátyol szállott.

Nagy darab húsok voltak a töltött káposzták közé téve ráadásnak. És Kis János amint a három hatalmas töltelek után egy ilyen darab szívós, fővetlen, rágatlan húsdarabot le akart gyűrt, — egyreműlten állott föl. A szeme kidagadt, szinte kiugrott vastag szemöldöke alól, a nyakán az erek kötélvastagra dagadtak.

Utolsó józaneszével kirohant a házból.

Az eperfához ért, mikor megszabadult a bajtól. A torkán szorult darab, amely már szinte megfojtotta, visszaesűszott a szájba.

Szemébe könnyek gyűltek s állkapcsát olyan keményen vágta össze, hogy éket se lehetett volna közé verni.

Azzal a szenvedély részegségével mondta el magában:

— Dögölj meg kutya.

Újra lenyelte a húst.

És most is képtelen volt rá. Megakadt az a torkán, s többet nem ment se le, se föl.

Az ember két keze a levegőbe kapott; sovány hosszú teste megfordult s hanyatt vágódott.

Irtózatosságonaglásban vergődött hangtalanul a földön, míg csak végleg el nem csöndesedett.

Senki se vette észre hogy eltűnt, mint azt sem, hogy ott volt, sem azt hogy élt.

Reggel felé egy részeg fölbukott benne.

A körorvos másnap fölboncolta s meg volt győződve felőle, hogy pontosabban és biztosabban megállapította a tragikus hős halálának okát, mint valaha drámaíró tette.

Móricz Zsigmond

Egy fémmunkás jegyzeteiből

Itt ülök egy pislogó gyertyánál és megpróbálok írni, bár ez részemről kontárkodás, de manapság, ha az ember meg akar élni, hát bizony érteni kell még a tollforgatáshoz is. Tehát amint említettem, írni akarok, le akarom írni annak a sok munkástársamnak a sorsát, akik úgy mint én is, büszkén vallhatják magukat iparosoknak. Úgy van kérem, iparos vagyok én is még hozzá a ja-

vából: fémöntő. Nagy dolog még kiejteni is, hát még a valóságban, így gondolják sokan. Azonban ha jobban szemügyre vesszük a dolgot, bizony nem éppen úgy van. Hogy érthetőbb legyen az elején kezdem. A dolog úgy kezdődik, hogy inasnak adják a gyereket avval a reménnyel, hogy majd ha felszabadul, úr lesz belőle, és eltartja a szüleit. Megcsinálják a szerződést, jobb esetekben három, de legtöbbször négy évre. Ezt így kiejteni nem is olyan nagy valami, de ha megkérdezik azt, aki három vagy négy évig tanonc volt, akkor alkothat bárki fogalmat magának, hogy mit jelent ez. De még úgy is nagyon keveset tud, ezt csak azok tudják igazán, akik átélték. Napról-napra a robot, dolgozni reggel korán, este későn és soha nincs a mester úr megelégedve, mindig többet akar. De még ha csak a mester volna az egyetlen kolonc az inas nyakában, de ott vannak a segítők is, azoknak pedig különböző kedvük van, és mindehhez alkalmazkodni, szinte elviselhetetlennek tűnik, de az inas sokat kibír, tűr és szenved, mert előtte a nagy cél: a „felszabadulás“. Megkapja a munkakönyvét és úr lesz, ő is dirigál majd az inasoknak. Azonban nem mindig sikerül úrnak lenni, elsősorban is, tekintve, hogy a műhelybe ritkán, de leginkább csak takarítani jut be az inas, természetesen, hogy nem tanul meg rendesen dolgozni. Hogyha dolgozik tovább a mesterinél akkor helyre hozhatja a hibát, de ha nem, akkor vége. Ha akad is valahol munka, különösen a nehezebb szakmákban, nem meri elvállalni, de ha el is vállalja, nem sikerül és már mehet is. De tegyük fel, hogy megtanult dolgozni, ami szintén nem ritkaság, akkor is nehéz elhelyezkedni, ámbár azt hallom, hogy konjunktúra van a mi szakmánkban, de én nem vettem észre semmit, ami azt bizonyítaná. Nos hát itt állok azaz, hogy ülök a munkakönyvemmel, amiért három évig, három inas évig dolgoztam. Teli van már munkásbörze pecsétetekkel, pl. Beograd, Zagreb, Szusák, Szplit stb. stb., ami azt jelenti, hogy nem vártam a sült galambot, hogy a számba repüljön. Most úgy tengetem az életemet, hogy csinállok mindent ami adódik: kapálok, aratok, stb. Télen vagy kifutónak megyek valamelyik nagyobb kereskedőhöz, vagy ha sikerül valamelyik gyárba. De mindenütt annyit keresek, hogy ha munkánélkül maradok, hát nem sokáig van mit enni.

Ennyit akartam mondani, igaz, hogy sokat lenyeltem írás közben, de elég ez is, hogy többen megismerkedjenek a mai boldog fiatalok életével. Ezt a sorokat ha történetesen nem is én írtam volna, ezek épen így hangzanának, mert egyforma a sorsunk mindannyiunknak. De nem irigylésre méltó azoknak a munkástársainknak a helyzete sem akiknek sikerült a szakmájukban elhelyezkedni, ők is éhbéért dolgoznak, mint mi azzal a különbséggel, hogy esetleg segéd úrnak szólítják őket, ami azonban nagyon gyöngye vigasz.

Talán írnék még, mert nagyon sok keserűség bennem maradt, de nagyon kezd a gyertyám pislogni és én tapasztalatból tudom, hogy ilyenkor már nem sokáig világít.

Sóti Ferenc
fémöntő

Magyar tél

*A kicsi kocsmá ablaka világos,
Fehérvirágos, mint a temető.
Hol a nap éppen vérvörösen áldoz
S a hold sápadt sarlója egyre nő.*

*Az este jó és a fehér keresztek
Nagy békessége integet felénk,
Szelíd magánya a mély, ősi kertnek,
Hol megpihen majd minden nemzedék.*

*A tünde ég pásztortüzei lassan,
Kigyúlnak rendre és az ég alatt,
A temetőben és a kocsmazajban,
Egy néma angyal halkán áthalad.*

*A szárnyakat hallják egy pillanatra
A vén ivók s bús holtak, csöndbe lenn,
A Bodri szűköl, a havat kaparja,
S a kakukóra megáll hirtelen.*

*Babona, bánat, borok és botorság,
Mind összekapnak és a kocsmá zug,
Fölzengnek az átkok és a nóták
És döngtetik a temetőkaput.*

Juhász Gyula

A nyugodt és megfontolt ember

Az arca belső összhangnak és bölcseségnek komoly derűjében hangolja össze a vonásokat: szelíd és nyugodt szemei, ha beszél veled, mindig a szemedbe néznek: nem tolakodóan, vagy fürkészve, hanem jóságosan és megértően. Akinek rossz a lelkiismerete, nem tud így szembenézni — az ő lelkiismerete tiszta.

Egyszerű ősz szakállt visel, mint Szokratesz. Egyszerűen öltözködik, de egyszerűsége nem keresett: természetesen fejezi ki lényének nyugodt harmóniáját. Türelemesen és figyelve hallgatja végig, ha beszélsz s mielőtt felelne, gondolkodik. Ahogy gondolkodik, ahogy aztán lassan és nyugodtan beszélni kezd, látnivaló, hogy semmiféle elfogultság, előítélet, ösztönszerű szimpátia vagy antipátia nem vezeti veled szemben és nem befolyásolja — azon gondolkodik, amit mondtál neki s igyekszik megérteni, mit jelent az — önmagáról, minden zavaró érzelmi vonatkozásról megfeledkezve, magát a szóban-forgó kérdést vizsgálja és mérlegeli az elképzelhető szempontok minden elképzelhető egybevetésével, valamennyi képességét arra összpontosítva, hogy ítélete tárgyilagos és igazságos legyen, mintegy mértani középárányos a lehetséges szélső ítéletek között.

Mint a mértani középátlagos, valamely dologról való véleménye a dologra vonatkozó minden elképzelhető véleményhez közelebb áll, mint e vélemények egymáshoz. Az „audiatur et altera pars“* elvét mintha neki találták volna ki — soha nem mond véleményt az ellenkező felfogás meghallgatása előtt. Ha aztán válaszol, az ellenkező felfogások képviselőinek mindegyike azt hiszi, hogy tulajdonképpen neki adott igazat. Szenvedélyes kitörés, indulatok vad összecsapása, erőszakos elintézése valamely vitának, elképzelhetetlen az ő jelenlétében — mindkét féllel meg tudja értetni, hogy neki nincs teljesen igaza és hogy abban, amit a másik mond, nagyon sok megfontolásra érdemes igazság lapang.

Fölküláll minden párton, mert minden pártprogramban azt látja és vizsgálja csak, ami benne lényeg és abszolút eszme és gondolat. Ideális elnök, vezető férfi, reprezentáns. Lecsendesíti a heveskedőt, biztatja és bátorítja a félénket. Ha mint ilyen egyhangú lelkesedéssel felkéri, fogadja el a vezető állást, a tömegek képviselőtét, gondolkodási időt kér, megfontolja a dolgot és többnyire elfogadja.

Ő az, aki kirántja a kátyúba került szekeret és ő az, aki megfékezi, ha rohanni kezd a lejtőn. Fölfelé óvatosan és megfontoltan bár, de határozottan követeli a tömegek jogát — ám ő az, aki csendre és mérsékletre inti a forrongó és zajongó tömeget és figyelmezteti, hogy gondoljon a következményekre. A gazdaggal megérteti, hogy gondolnia kell a nyomorra is és jótékonynak kell lennie — a szegénynek megmagyarázza, hogy a gazdagot nem szabad gyűlölnie, mert gazdaságra szükség van.

A beszédében kedvenc fordulatai ezek: „meggondolás tárgyává tesszük“; — „ma még korai volna“; — „ha azonban ezzel szemben tekintetbe vesszük“; — „nem szabad megfélemlíteni azonban“; — „be kell várni, míg a dolgok természetes alakulása“; — „nem szabad elhamarkodni“ — és más ilyenek. Mert ő mindig a jövőre gondol és a jövő érdekében kitartásra és nélkülözésre inti a már-már kétségbeesőt.

Ha valahol szerencsétlenség történt, ő az, aki hangosan mindenkit arra int, hogy nyugodtan viselkedjék, nehogy kitörjön a pánik. A vérében heverő szerencsétlent nyugodtan és komoly részvétellel nézi, kitörés nélkül, szomorúan, de belenyugodva a változtathatatlanba. A fájdalomában őrzöngő anyát szelíden visszatartja, szavába vág, ha bosszúért üvölt — megérteti vele, hogy senkit nem szabad okolnia, csak a végzetet. Úgy véli, hogy bizonyos körülmények között csak egy kisebb szerencsétlenséggel lehet egy nagyobbat megakadályozni: ennek a kisebb szerencsétlenségnek lefolyását aztán komolyan, megadással, meglepően jó idegekkel nézi végig, képes még elősegíteni is, még akkor is, ha ez a kisebb szerencsétlenség véletlenül nem is olyan kicsi — ilyenkor meggyőződéssel hirdeti, hogy a másik szerencsétlenség nagyobb lett volna.

Ebben rendületlenül hisz. Ebben a hitben inti csendre, nyuga-

* halljuk a másik felfogást is

lomra az őrzőgő kiáltozókat, ha ég a ház és az egyik szobában bennrekedtek néhányan. Szelíd, okos szóval magyarázza ilyenkor, hogy nyugodtan és megfontoltan be keli várni, míg a szoba, a bentlevőkkel együtt, teljesen leég, mert így lehet megmenteni a ház többi részét és azokat, akik benne vannak.

Mert ő a tiszta szem, a nyugodt megfontolás, az előrejelző tudat. Ő az, aki lecsendesíti a vizeket és elsímítja a kitöréseket, — ő az, aki megakadályozza a világ összeomlását.

Neki köszönhetjük, hogy a világ nem omlik össze. — Nem omlik össze, hanem marad olyan komisz és elviselhetetlen, mint amilyen. — Mert ő a Nyugalom és a Megfontolás és a Minden Szempont Mérlegelése. — Ő a legundokabb puhány minden puhányok között.

Karinthy Frigyes

Világszemle

A szovjet—német megpecsétadási és barátsági szerződés — mindenki így látta — a Szovjetuniónak vezetészerepet juttatott az európai politikában. A helyzet tiszta volt: Oroszország tartja a kezében Európa sorsát. Földrészünk fővárosainak vezetőkörei éber figyelemmel kísérték a szovjet külpolitika minden lépését, az újságok egyszerűen csak megtekintették a Szovjetunióról szóló cikkeket és még a kávéházi tenkintélek is elkomolyodva bólogattak és ujjajukon fontoskodva sorolták fel azokat a politikai, szociális, gazdasági- és katonai erőket, melyek ezt az országot a vezető államok közé helyezik.

Alig múlt el három hónap és a polgári vélemények gyökeresen megváltoztak. Mintha tökéletesen elfelejtették volna mindazt, amit röviddel előbb még dühös viták folyamán állítottak. „A finn—orosz viszály bebizonyította, hogy a Szovjetunió mai külpolitikája egyenes folytatása a régi, hagyományos cári imperializmusnak . . . A vörös hadsereg fabatkát sem ér. Ott sem minden arany . . . A katonaság és a nép fellázadt a kiváltságosok esztelen és túlhajtott diktatúrája ellen . . . Meglátja kérem, hogy ez a háború véglegesen eltöröli a szovjet rendszert a föld színéről . . . Már éppen itt az ideje . . .” Az újságok előkotorászták lomtárukból régi, megfakult érveiket, kissé leporolták őket . . . „A szovjet tisztek revolverrel és gépfegyverekkel terelik katonáikat támadásra . . . A három és félmilliónyi finn nemzet hősiessége csakhamar támadásba fog átmenni és az agyaglábon járó óriás ezt a támadást nem bírja ki . . . Egyes szovjet városokban ismét felütötte fejét az éhség, . . . a lakosság elégedetlensége több helyen tüntetésben nyilvánult meg. A munkások sztrájkba léptek. Munkásgyűléseken követelik a háború azonnali beszüntetését . . .” Egyszóval az egész szovjet rendszer dögrováson van.

Egyik ismerősöm pár héttel ezelőtt behívott az üzletébe. Tu-

dom, hogy maga foglalkozik ezekkel . . . Magyarázza meg nekem hogy áll a dolog ezzel a háborúval. — És mindjárt ő kezdett magyarázni. — Én mindig mondtam, katonai erő tekintetében Németországgal senki sem veheti fel a versenyt. Ott fegyelem van kérem. Meg ágyú. Mert higgye el: ez dönt. Az emberek, a puska, az semmi. Én tudom, kérem, a háborúból, akinek több ágyúja, több municiója volt, az győzött. Nézze meg a németeket, két hét alatt elintézték Lengyelországot. Ezek tudnak. Az oroszok már két hónapja kínlódnak azzal a kis Finnországgal és semmire sem mennek vele. Még meg is verik őket. Az oroszok sose voltak jó katonák. Gyávák, lusták. Tudom a háborúból.

„Lengyelország esete, az más — vetettem közbe — a németek totális háborút vezettek . . . Látja a Maginot vonallal ők sem bírnak olyan könnyen. Honnan tudja, hogy Oroszország egyáltalában el akarja foglalni Finnországot?”

„Ugyan kérem, ha egy ország háborúzik, az háborúzik, az a másikat le akarja győzni. Ez mindig is így volt és így is lesz. Az oroszok csak azért nem küldenek több repülőgépet a frontra, meg több gépfegyvert, meg több ágyút, mert nincs nekik. Azt hiszi nem tennék meg, ha volna? Nincs nekik és ezért csak mese az, hogy a vörösök ilyen erősek, meg ilyen felszerelésük van . . . No meg a vezérkar sem ér semmit, mert aki tudott valamit, azt kivégezték.“

A nyugati fronton óvatosan háborúznak. Ágyútűz, felderítő-csapatok kisebb csatározása, napokig semmi sem történik. Itt-ott repülőharcok folynak és a hajókat süllyeszti el nagyobb számban. A németek nem boldogulnak a Maginot vonallal, a szövetségesek nem mernek támadást intézni a Siegfried vonal ellen. Chamberlain még rendszeresen tartja a beszámolóit, a szövetségesek háborús céljait mégsem sikerült tisztázni, átlagosan minden héten egy-egy angol, vagy francia államférfi szükségét érzi annak, hogy ezekről a háborús célokról terjedelmes beszédet tartson. A beszédek tulajdonképpen az angol-francia imperializmus propagandája. De rossz propaganda. Az agitátorok néha elszólják magukat és olyankor teljes meztelenségében mutatkozik meg a gondosan takargatott nyers hódítási, önző harácsolási szándék. A semleges államok mozgósítással, vagy tiltakozással felelnek, de csakhamar ezután jönnek a megnyugtatók. Churchill nem gondolta azt, hogy a semleges államoknak is Anglia oldalán kell harconliok, a semleges államoknak csak arra kell ügyelniük, hogy ez a mostani háború Anglia és Franciaország győzelmével végződjék.

A nyugati sajtó csodálatosképen kevesebbet foglalkozik a német háborúval, mint a finn-orosz viszályal. A lapok tele vannak frontjelentésekkel, finn segélyakcióval. Napról-napra jelzik a pénzüsszegeket, önkéntesek, hadigépek és anyagok számát, ami mind-mind Finnország megsegítésére indul útnak észak felé. A finnek hálásan köszönik a nyugati segítséget, különösen pedig a szovjetellenes sajtópropagandát, melyet sikeresen kiterjesztettek Európa minden államára — ahogy azt a londoni finn követ mondotta.

Diplomáciai akcióban sincs hiány. Egyre világosabban vehető ki az angol szándék, hogy a háború terheit a kisebb államokra hárítsa át. Belgium és Hollandia állandó készenlétben vannak. Minden pillanatban várható az egyik, vagy másik oldalról érkezendő támadás. A Balkán sem kivétel. A nyugati nagyhatalmak keze ide is elér, mint ezt a nemrég megtartott balkáni konferencia is bizonyítja, és nem a szövetségeseken múlt, hogy a balkáni államok továbbra is a semlegesség politikája mellett foglaltak állást s elvetve a blokkrendszer, az eddigi együttműködési alapot találták legmegfelelőbbnek. Az együttesből nem marad ki Olaszország, sőt Amerika sem. Olaszország még nem határozott, mivel az európai erőviszonyok nem alakultak ki, a háború kimenetele kétséges és így elhamarkodott lenne a végleges állásfoglalás. Amerikában fokozott iramban folyik az orosz ellenes propaganda. Már-már a diplomáciai viszony megszakítására került a sor egy parlamenti szavazás alkalmával. Az angol-francia hadirendelések megteszik hatásukat.

Sokkal jellegzetesebb azonban a Közelkeleten folyó angol-francia tevékenység. Weygand, francia tábornok már hónapok óta a közelkeleti országokban utazgat, tevékenykedik, szervez. Az olasz sajtó terjedelmes beszámolókat hoz erről a munkáról, de ezek inkább következtetések és feltevések, mint komoly tények. Egy bizonyos: hatalmas expedíciós hadsereg létesül itt. Ezt a hadsereget fel lehet használni épp úgy a mosszuli petróleumforrások és Szuez védelmében, mint a közelkeleti államok megtámadására, illetve megrendszabályozására. De Törökországba is átdobható egy esetleges balkáni, vagy feketetengeri konfliktus esetében.

★

Ha így sorbavesszük a nemzetközi eseményeket, okvetlenül arra a megállapításra kell jutnunk, hogy két, egymással ellentétes hatalom mérkőzésének vagyunk szentanúi. Ez a mérkőzés nem csak katonai és gazdasági téren folyik, hanem tudományos és politikai téren is.

A küzdőfelek minden eszközt ki akarnak használni a győzelem elérésére. Az egyik eszközeiben szegény és az eszközök felhasználásában erősen korlátolt. A másik eszközei megválogatásánál semmitől sem riad vissza, és sokkal nagyobb lehetőségekkel is rendelkezik. A mérkőzés kimenetele mégsem mondható teljesen biztosnak. A legfőbb harcítényező mindkét oldalon az ember és ez már egymagában is elegendő ahhoz, hogy sok, előre nem látható fordulat, esemény következhesen be a mostani küzdelemben.

Ma a finn-kérdés nem egyszerűen annak kérdése, hogy a Szovjet katonailag legyőzi-e Finnországot, vagy hogy Finnország London és Páris segítségével visszaveri-e a szovjet támadást. A kérdés sokkal bonyolultabb. Az egész világon egyszerre elterjedő, szinte beteges rokonszenv, ami Finnországgal szemben megnyilvánul, a szétágazó nagyarányú segélyakció, az egész világsajtó egyhangú támadása, a propagandaeszközök legnagyobb

foku igénybevétele a Szovjetunió ellen — arra enged következtetni, hogy itt nem csak két állam harcáról, két ország sorsáról, hanem sokkal többről van szó. Társadalmi kérdésről.

A spanyol polgárháború esetében is tudtuk, hogy a probléma túlmegegy az Ibériai félszigeten, hogy nem egyszerűen spanyol belügy, hogy társadalmi jelentősége van és esetleg kihat Európa további sorsára. Tudtuk, hogy a népfront győzelme esetén megállíthatatlan lesz Európában a népiuralmi törekvések győzelmi sorozata. Nem ez történt. És természetes, hogy a spanyol polgárháború ilyen befejezése újat Európa sorsába nem hozott, csak a régi életet, a régi uralmi formákat erősítette meg. Ezt annak idején szintén London képviselte és Anglia okozható a spanyol népkormány bukásáért.

A spanyol és a finn kérdés összehasonlításánál azonban több eltérést is észlelhetünk. Amíg a spanyol népfrontkormány támogatásánál megoszlottak a vélemények, egyes államok a legális kormányt, mások a Frankó-kormányt támogatták, addig a finnek esetében az összes államok, kivétel nélkül a helsinki finn kormány mellett vannak és szembehelyezkednek a terioki finn kormánnyal. A hivatalos álláspont mellett persze minden országban ellenzéki vélemény is van, ami azonban nem juthat kifejezésre. A finn kérdés nem csak Finnország és a Szovjetunió problémája, nem csak a helsinki kormányt támogató államok problémája, hanem minden állam belső társadalmi kérdése is egyúttal. A finn-kérdés tehát egész Európára kiható társadalmi harcá nötte ki magát.

Hogy ez a harc milyen éles, jobban az u. n. demokratikus országokban fogatosított sorozatos intézkedésekből tűnik ki, melyekkel minden ellenzéki működést lehetetlenné igyekeznek tenni.

Ezek a tények mind amellet szólnak, hogy a Szovjetuniónak szietnie kellene a finn kérdés likvidálásával. A katonai intézkedéseket meg kellene gyorsítani, hogy mielőbb kivegye az ellenséges propaganda kezéből a leghathatósabb fegyvert és megszüntesse a többi európai államban mind nagyobb méretekben folyó megtorló-intézkedéseket. Eddig azonban nem így történt. És ennél a pontnál, mintha megintcsak ama bizonyos ismerősünknek lenne igaza, aki azt állította, hogy csak a németek tudnak, de az oroszok olyanok, mint voltak. Nem értenek a háborúskodáshoz.

Van azonban valami, ami okvetlen gondolkodásra kell, hogy késztesen mindenkit. A németek magatartása. Az egybehangzó vélemények szerint a német vezérkar elsőrendű. A háború vezetéséhez nagyszerűen ért. Ha valamilyen operációba kezd, minden bizonnyal tisztában van a várható ellenállással, az esetleges következményekkel és a legmesszebbmenő aprólékossággal veszi számításba a különböző esélyeket. Ez a német vezérkar az oroszokkal való katonai együttműködés mellett volt mindig. Ha a Szovjetunió gyöngé, katonasága értéktelen. Németország nem köti meg vele a megneemtámadási és barátsági szerződést. Ezzel a szerződéssel a Harmadik Birodalom nagyon sokat veszített, de az ő szempontjukból egész bizonyosan olyan előnyökre is tett szert.

amelyek túlszárnyalják a veszteségeket.

Németországnak, helyesebben a nemzeti-szocializmusnak valószínűleg nem a legmegnyugtatóbb érzés a hatalmas Szovjet-unió közelléte. Ha elsőízben, a szerződés megkötésekor tévedtek volna a vezérek, még mindig lett volna alkalom a visszavonulásra. Egy német-orosz háborút London mindig szívesen látott volna még Lengyelország bukása után is. A náciak azonban nem tették meg ezt a szívességet a Citynek. Úgy látszik őket nem ábrándította ki az orosz hadsereg „sorozatos sikertelensége” finnországban. Sőt. Amint a legutóbbi események is bizonyítják az újabban megkötött kereskedelmi szerződéssel még szorosabban a Szovjetunióhoz fűzik magukat. A mai körülmények között innen már nincsen visszaút. Az angol blokádnál minden nyugati nyersanyagforrásától elszakította Németországot, a Balkánon keresztül csak elégtelen mennyiséget kaphat és ez az utánpótlási vonal is egyre bizonytalanabbá válik s a szövetségesek a Középközelben koncentrált, több mint félmillió hadserege a Balkánnak végleges elszakításával fenyeget.

Németországnak ma csak egyetlen lehetősége van: a Szovjetunióra támaszkodva folytatni a harcot.

*

A jelekből ítélve Németország és a Szövetségesek háborúja másodrendű eseménye lett a nemzetközi küzdelemnek. A világ érdeklődése mind nagyobb mértékben fordul a finnországi események felé. Az újabban érkező hírek szerint a Vörös Hadsereg nagy offenzívába kezdett és ez egyúttal véget vet az eddigi finn legendáknak. A legyőzhetetlennek hitt Mannerheimvonal meg-ingott. Anglia és a nagy nyugati pénztőke minden erőfeszítést megtesz, hogy északi előőrsét megmentse. Mind tisztábban látható a háború provokatív jellege és egyre jobban kivehető a nemzetközi összefogásra irányuló törekvés a Szovjetunió ellen. Sok minden függ a skandináv államok további magatartásától. Tudnak és akarnak-e annak a nyugati nyomásnak ellentállni, hogy nyíltan felvegyék a harcot Oroszországgal. Valószínűleg kíséreltet tesznek a finn front tehermentesítésére is, mégpedig úgy, hogy más frontszakaszokon is megindul a háború Szovjetország ellen. Ehhez azonban minél hamarabb be kell fejezni a nyugati háborút, amire bizony sok kilátás nincs.

A finn-orosz viszálynak eddig két fázisát láthattuk. Az elősben a Szovjetunió fokozottabb politikai akcióival igyekezett pótolni a katonai operációkat kimélve a saját és a finn emberéletet. A cél ez volt: a külső (szovjet-finn) háborút finn polgárháborúvá változtatni és ezzel elejét venni a további főlősleges vérontásnak. A szovjet hadierő csak támaszul szolgált volna ennek a tervnek megvalósításánál. Ez a terv nem vált be. Túlságosan erős volt a nyugati nagytőke nyomása, az északi szociáldemokrácia a második internacionálé nemzetközi szervezeteit nyíltan a nyugati imperializmus szolgálatába állította. Nyilvánvaló, hogy ezt a módszert nem folytathatta a Szovjet. Így jutott a harc második fázisába. A katonai műveletek előtérbe kerültek és két hónapi szünetelés után megindult a támadás.

Ügylátszik ezzel a finn-orosz viszály döntés elé kerül. A nyugati diplomácia igyekezetéből láthatjuk, hogy a City nemzetközi szerveivel a háborút ki akarja terjeszteni és mielőbb döntést akar kicsikarni a Szovjetunióval szemben is. Ez érthető. Amíg a Szovjet fennáll, addig az internacionális pénztőke nem érezheti biztonságban magát. A skandináv államokat a múlt háború kikezdte, de a mostani — hála Anglia buzgólkodásának — épp úgy belevonhatja az általános öldöklésbe, mint a többi, kisebb-nagyobb államokat. Svédország és Norvégia erősen készülődnek a háborúra. A Cityvel szövetkezett szociáldemokrata vezérek készen állanak a Szovjetunió elleni harcra.

A Balkán jövője sem biztató. A közelkeleti háborús készülődések, a csapatösszevonások könnyen az itteni államok erőszakolására is felhasználhatók. A balkánkonferencia egyelőre bebonyosította, hogy a balkán államok nem hajlandók részt venni London kalandorpolitikájában. Törökország, mint a City megbízottja nem érte el a kívánt eredményt. Jugoszlávia a szigorú semlegesség mellett maradt, Románia az egyre nagyobb hullámokat verő petróleum miatt két tűz közé került. Egyrészt az angol tőke, másrészt Németország igyekszik befolyásolni a román petroleumpolitikát. Egyelőre a helyzet azt mutatja, hogy Románia nem hajlandó alávetni magát az angol tőke érdekeinek. A balkán szövetségre azonban szüksége van, mivel egyedül nem képes a magyar és bolgár revíziós követeléseknek ellentállni. Bulgária még mindig kívül marad minden szövetségi rendszeren. A békeszerződések helyreigazításának követelése ebben az országban épp úgy, mint Magyarországon nem csak külpolitikai irányvonalat, hanem belpolitikai programot is jelent, mert a belső elégedetlenséget csak távoli ígérekkel lehet levezetni. Vagy a rendszer gyökeres megváltoztatása, vagy a kétes ígérek. Magától értetődik, hogy a kormányok az utóbbit választják.

A világsajtóban megjelenő újabb cikkek az események végső kifejtését a most következő tavaszra teszik. Talán olyan gyökeres változások, mint a közelmúltban — nem lesznek, de semmiféle jóstehetségre nincs szükség ahhoz, hogy a háború kiszélesedését és a dolgok gyors kialakulását előre lássuk. Hamarosan azonban nem nyerhet teljes befejezést, mivel itt nem csak az államok egymásközi függő ügyeinek elintézéséről van szó, hanem mélyreható társadalmi változásokról is.

Szabotica, 1940. II. 15.

Szántó Árpád

Néhány szó a szociáldemokrácia mai szerepéről

(Még 1934 januárjában, a második internacionálé párisi kongresszus alkalmával írta le az itt következőket Krlezsza Miroszláv, az ismert horvát haladószellelű író. Mi csak személyvényeket hozunk ebből az írásból, azokat a részeket, amelyek a legjellemzőbben világítják meg az u. n. marxisták mentalitását. Az alább következőket nem öltöztetjük hozzá. A mai világhelyzet, a két táborra szakadt társadalom és a szociáldemokrácia állásfoglalása ezekben a véresen komoly kérdésekben ismét időszzerűvé teszik ezeket a gondolatokat.)

... A skandináv miniszterek, gazdag városok polgármesterei, az angol admirálisok lordjai, államtitkárai, francia politikusok és Sir Basil Saharov, az angol térdszallagrend birtokosának munkatársai, a madridi és barcelónai rendőrfőnök, a berlini diktátorok és a weimari alkotmány megalkotói, egy szóval a második amszterdami internacionálé magnásai és karrieristái ismét összeültek, hogy a „zöld asztal” mellett megbeszéljék a világ sorsát ... Ez a szerencsétlen internacionálé sehogyan sem tud lábrakapni az 1914—18-as csőd után. Ez nem is meglepő: az üzlet elvesztette hitelét, a végeladástól semmi sem mentheti meg. A sikertelenség oka első pillanatban a legtitkosabb titoknak tűnik, valójában azonban nagyon egyszerű és természetes. Semmiféle titokzatosság nincs benne. A nagy programatikus frázisok mögött egy kicsi, nyomorúságos és meztelen emberi igazság rejlik: teli gyomor és háztető a fej fölött.

A dolog apróságon kezdődött, a napi életszükségleteken: szétmáló párnák miatt, a szárazon csörgő, idegölő nikkal ébresztőórák miatt, a dohos szobák miatt, nedves, piszkos pelenkák miatt, fogfájás, szappan, szén, fa miatt, egyszóval: emberek szürke, dolgozó tömegének életszínvonala miatt. Ezek a hatalmas társadalmi rétegek, melyek öntödéik forró levegőjében főnek, készülő épületekről zuhannak le napról-napra, ezek az emberi kezek, melyek kiásták a Szimplont és Panamát, összeállították saját Magna Chartá-jukat, legminimálisabb követelésüket, hogy biztosítsák meleg levesüket, tiszta kapcájukat ...

Az éhes ember véreben van, hogy asszonya, gyerekei, a palacsinta, vagy sült csirke, új cipő, vagy pedig valami „rendes polgári foglakozás” kedvéért eladja meggyőződését. A kísértés meg éppen akkor a legnagyobb, ha jelentéktelen szolgálatokért aránytalanul nagy jutalmat lehet elnyerni: grandseigneuri elismerést, különböző rangokat és egyéb előnyöket, ahogy az a civilizált Nyugaton történik a marxista bonccokkal és lélekkúfárokkal. Amikor egy ilyen jelentéktelen északi, vagy nyugati szakszervezeti hivatalnok hatalomra kerül, amikor politikai vonalán, szervezetének képviselőjében elindul, mint egy játékbaba finoman fűtött, zárt, kipárnázott limousine-skatulyában, egészen más életszínvonalat képvisel, úri fényűzést, pálmákkal, bársonnyal, függönyökkel és gobelinekkel, lívrés inasokkal a párnázott

ajtók mögött, mint régebbi életszínvonala volt, amikor még százszáz szakszervezeti könyveléssel töltötte el napjait és a hozzá közelállók fejét telebeszélte gondosan elkészített politikai sémákkal, amelyekben ő maga sem hitt soha őszintén. Pompás karosszériában a dolgokat röptükben látja az ember, hatvan kilométeres sebességgel, még az ucca nyomora is csak pillanatra ötlik a szembe, egy-egy kéregető kéz, amit hamar elfelejt az autó utasa. Nyugateurópában minden politikai találkozón pezsgősüvegek durrognak; magától értetődik, hogy sokkal kellemesebb ilyen nemzetközi lakomában részt venni, mint valami dohos odúban lesni az ör egyhangú lépteit és éjszakai jeladásait. Allott vizet inni, vagy meleg bort nem mindegy, az ördög pedig, mint az örök emberi problémák megszemélyesítője, nem csak a bibliai apostoloknak jelent meg, a marxista boncokat sem kiméli és hát nem is olyan fekete, mint amilyennek Luther látta. Cilindert visel, Packard kocsiában ül, relativista (ezek szerint elvből mindenféle demagógiával szemben ellenszenvvel viseltetik), és mindaz, ami nem tartozik a Packard, cylinder, portefeuille és happy end fogalma alá — az demagógia . . .

A kilencedik krigli sör után jóízűen szundikálni a törzsasztal mellett nem törve azon drága és értékes fejüket, hogy az emberi igazságok megváltoztak, átalakultak, kificamodtak; szint változtatni veszedelmes időkben, apró szervezeti intrikákban és veszekedésekben kaméleonkodni, nyakig elmerülni környezetünk pocsolyájában és ott jóllakottan horkolni — mindenképen egyszerűbb, mint bizonytalan kimenetelű, veszedelmes politikai játéka kezdeni. Ettől a passzív, szervezeti életmódtól addig, hogy az ember gépfegyverrel lövess a marxistákat, mint az emberi nem beteges kinövését, csak alig észrevehető Scheidemann-Noske-árnyalat. És mivel az ember hajlamos arra, hogy a legkisebb ellenállás irányába haladjon, ezek az emberi teremtvények, a „marxista“ főpapok kispolgári internacionáléja is alkalmazkodott a körülményekhez, az események után kullogott, mint a vak tyúk és ma is kiútnélküli zsákuccában van. Ezek a legtipikusabb nyugateurópai kispolgárok, polgármesterek és államtitkárok, magashivatalú előkelőségek, akik miniszterelnöki és diplomata ütleveleik mellett ott őrzik vidéki szervezetük tagsági könyvét is a gondosan beragasztott bélyegekkel, ma még mindig, akár a gramofon ismétlik mindent megmentő varázsigéiket a tőkéről és meg vannak győződve arról, hogy sekélyes eszük dióhéjával átvezethetnek korunk tényeinek valóságain . . .

Tegnap még egész államszerkezeteket, páncélos hajókat, ágyúkat tartottak kezükben ezek az urak és ama történelmi sortűzzel, amit saját zászlóikra zúdítottak, a „marxista“ boncok tételhajtottak az admirálisok, junkerek és gyárosok előtt áfadva magukat azok kénye-kedvének. Ma kétségbeesetten kiabálnak, kezüket tördelik, átkozódnak, ismét elárulják a zászlót, de holnap, ha megint az ő tömegükre lövetnek, úgy terülnek el majd az ucca kövezetén, mozdulatlanul, piszkosan, mint a legázolt rongy . . .

Miroslav Krleža, 1934

Könyvszemle

Ignazio Silone: Utazás Párizsba

(Präger kiadás)

Silone régi, ismert témája kerül újabb feldolgozásra ebben a novella kötetben. Az anyag a régi, a cafónik nyomorúságos elesett eleite, anyagi szegénysége és szellemi sötétsége, de a feldolgozás és témakezelés újszerű alkotás formájában kerül ki a művész kezei közül. Mint maga, a falusi élet: a keret, az életviszonyok ugyanazok. A pap minden vasárnap ugyanazokat a szavakat mormolja, a vén asszonyok babonás meséket mondogatnak, sűrű keresztvetések közepette. A szőlő is beéri minden évvel, s a kukoricaliszt is csak telen élvezhető, mert nyárára megdohosodik, savanyú lesz és az embernek még evés előtt hányingere támad.

Csak ritkán akad valaki, aki megunva a polentát, külföldre kívánczik. Ez felrázza a falut. A cafóniknak nem szabad elhagyniok falujukat, szűkebb hazájukat, mert a városban úgy is sok már a munkanélküli, minek még szaporítani őket? Kivándorolni nem lehet, mert az államnak kell a katona. De hova is menne a cafóni? Csak ördögmesékben hall a világról, a falun kívül a gonosz uralkodik. És végeredményben ahhoz, hogy valaki polentát, egyen, nem szükséges Párizsba menni. A cafónik összetartanak. A carabinieriekhez sose jut el aülő hang. Útálják őket. Ha róluk van szó, még kicsinyes torzsalkodásaikat is félreteszik. Ellenséggel szemben egységesen kell fellépni. Ez még távolról sem jeleni, hogy a cafónik lázadásra lennének képesek. A cafóni-lázadás csak tradicionális briganti módon képzelhető el. Az elégedetlenség nem képes áttörni a szellemi sötétségen, a babonán és a hagyományon és a carabinieriin. Itt még a lázadás is csak a hagyományok útján juthat kifejezésre.

Nehéz, lenyomott sorsok. Az élet észrevehetetlen csigalassúsággal halad. A fejlődés csak zavarokat, újabb gondokat okoz, de a halott sirató asszonyok nem szaladhatnak a halottas kocsi után, csúffá téve önmagukat és a halottat, a nyilvános írtnak is alig jut már valami munka, ma már majdnem minden buta liba tud írni-olvasni és szerelmi levelezését sajátkezüleg bonyolítja le. Ezért is olyan boldogtalan a világ! Minden tapasztalat nélkül önmaga akarja irányítani mindenki a saját sorsát, ahelyett, hogy azt gyakorlott kezekre, tapasztalatokban gazdag emberre bízna.

Talán csak az a lassan megnyilvánuló haladás az egyetlen biztató ezekben a novellákban. Ha ezek a jelenségek nem lennének, szinte végzettszerű képeket mutatna be Silone. A cafóni buta, korlátolt, babonás, gyáva cafóni maradna és a carabinieriiek időtlen időig ott cirkálnának a falú és város között őrizve a polgári és isteni rendet és nyugalmat.

Kalmár István

Ehrenburg új könyve: Éjjel-nappal, éjjel-nappal (Präger kiadás)

Az orosz fakivitel legfontosabb gócpontján: a hideg északi erdők, világos, sarki éjszakák, a fehér éji homály világában, a rövid napok különös hatású napsugara alatt játszódik le Ilja Ehrenburg legújabb, magyarul megjelent regénye, az: Éjjel-nappal, éjjel nappal.

Csata folyik. Gazdasági csata. Egy új világrend megszervezésének fontos epizódja ez a csata. A fa fegyelmezett leeresztése a Dvina folyó duzzadt vizén a Fehér tengerre. A tengeren ólálkodó svéd hajó lesi, hogy mikor kormányozzák rosszul a fát, mikor, zúdulnak, szabadulnak ki a tengerre a szétszakadt tutajok, hogy a tengeráramlat vigye, vigye kifelé a fát, a kis tolvaj hajók prédájául... Meg kell tanulni jól kormányozni a fát.

Fűrésztelepek munkájának zakatelása dühörög. Golubjev, a fakitermelés- és fakiviteli telep vezetője irányításával teremto fiatalok kelnek birokra az elmaradottsággal, tudatlansággal, a széllal, a vízzel, veszett elemekkel és a külföldi tókések befurakodni készülő prókátoraival. Csata folyik. Az északi sarkkör vidékére fölvinni a búzatermelést. Ljassz, a búza, árpa és zabfajtáknak langeszű tudós bábája kísérleti telepen kialakítja az alkalmas gabonafajtákat s elindulnak a kultúrnövények északra.

Folyik a csata, hogy virággal verbenákkal díszítsék az északi város tereit. Új, valóság kifejező művészetért folyik a csata; képen szóban, színpadon és előadótermekben. Tökéletesebb munkáért a fűrésztelepeken és a környező parasztvilág megneveléséért. Harc folyik magasabbrendű tudásért, új találmányokért és a régi munkatapasztalatok minél tökéletesebb elsajátításáért.

Botlásokon, hibákon keresztül jutnak el a megértéshez: egy új emberiség kialakításához. A

Az anyagi világ szilaj változtatásával megváltoztatják az emberek önnönmagukat is.

Hanyag, közömbös, hiú lények válnak becsületes munkaharcosokká. Csapodár és naiv, ingadozó és vakbuzgó emberek alakítják ki a munka hevületében egy új világ szerelmét, gondolatait, erkölcsét és munkafegyelmét.

A regény egyik szereplője megjegyzi, hogy a régi regények szereplői (Stendhal-t, Turgenyev-et stb. olvassák) csak szenvedtek, politizáltak, ám sohase dolgoztak. Annál többen dolgoznak az Éjjel-nappal regényalakjai. Szabadidejükben is munkakörük gondjaival birkóznak, a szerelmesek rajongásával szeretve munkájukat, s továbbképzéssel teszik lehetővé, hogy a fölmerült akadályokat legyűrjék.

A középkori templomépítők összefogó áhítatával dolgoznak ezek a fiatalok. Nem volt még építés ilyen erkölcsi erővel az újkorban.

Mert itt is mind, aki teljesítményével az eredményt elérni segít, a maga sikerének is érzi a közösség sikerét.

A jelentéktelen színész, az iskolában maradi tanároktól elbocsajtott festő erőteljes művészé válik, mihelyt a munkálkodók életének áradó erejét kifejező eszközökhöz nyúl.

Leiki válságok, rekord-termelő iram, gabonák, gyümölcsök és más kultúrnövények északravitele, a fakitermelés sztahanovizálása... Mélységes szerelmek a csodálatos északi éjszakákon, a hideg, sós tenger zúgásában... Új emberi bensőség kialakulása a folyamat szükségyszerű lélektani akadályai-val.

Gyermekek és új művészetek születése. Könnyekig megható építészandék és sikerek. Sikerek, Anno 1934, a második ötéves terv mind nekilendülőbb tempójában.

Színes, élő, keménykötésű alakok Ehrenburg regényének alakjai. Golubjev, a telep vezetője; Mezenyev, a legjobb ifjúmunkás és felesége Varja; Szincin és szerelme, Vera. Ljassz a növénynemesítő, Lydia a jelentéktelen színésznő; Ström, a külföldi tókésbérenc; Kolchoz parasztok és fafeldolgozó munkások...

Harc folyik, lelket pezdítő küzdelem, az alkotás magas feszültségének mámorában. Az ébren figyelő vezetők meggondolt útja körül táncoló fiatalok dala cseng ki a regény ünnepélyes áradásából. Boldogságos dala ez egy új népi valósnak.

Építenek és szeretnek!... S dalolnak, ha temetnek. Igen, temetnek is dalolva temetnek, mert a halottak is a dolgozók dicsőséges munkafrontján hullanak el. A náluk már elmúlt világrend szörnyűségeinek maradványait mosolyogják az északi nap mindent jobban megvilágító fehérségében.

Az orosz élet fejlődésébe nyújt felejthetetlen betekintést Ilja Ehrenburgnak Európa egyik legurópaibb és legmodernebb írójának ragyogó művészettől duzzadó remeke.

Laták István

Gladkov — — — — —	421
Gorkij Makszim — 73, 87, 422, 482	482
Dr. Göbbels Josef — — — — —	129, 200
Herrliot — — — — —	160
Ilics Vladimir — — — — —	96, 465, 482
Kieckebusch — — — — —	203
Dr. Ley Robert — — — — —	190
Magyar közmondások 139, 260, 281	281
Massaryk Tomas — — — — —	80, 418
Plato — — — — —	482
Radovánovics Ljuba — — — — —	202
Rodin — — — — —	465
Dr. Rozenberg Alfréd — — — — —	209
Dr. Raynal Veill — — — — —	98
Dr. Stampar Andrija — — — — —	98
Szimics Vladimir — — — — —	202

tanulmányok

Asztalos József: Kutúrkérdéseinkhez — — — — —	216
Böloni György: Ady-évforduló 14	14
Fekete Béla: Ady Endre — — — — —	375
Freud Zsigmond — — — — —	410
Forgács Antal: Úti jegyzetek — 278	278
Kossa János: Édes anyanyelvünk — — — — —	224
László Endre: A riport — — — — —	42
Laták István: A vojvodinai magyar színjátszás kérdéséhez 263	263
Tót András: Karel Csapek — — — — —	60
Zala János: Muszorgszkij — — — — —	241

BÍRÁLAT

könyv

Antunovics Dezső: Új barázdát szánt az eke (Solochoy — — — — —)	446
Gál László: Életem regénye (Móricz Zs.) — — — — —	314
Miklós Ilona: Gyermekvédelem (Vidákovics Szl.) — — — — —	108
Oláh István: Magyarok (Illyés Gyula) — — — — —	204
Egy paraszt család (Darvas József) — — — — —	250
Révész Illés: Az élő ostor (Milo Urban) — — — — —	445
Szerb György: Nehéz orvosnak lenni Kínában (Gervais) — — — — —	108
Farkas a farkasok között (Falada) — — — — —	152

film

László Endre: Két cseh film 253	253
Molnár Géza: Javító intézetek 252	252
Fluk városa — — — — —	253

ÉRTEKEZÉSEK

Demoszthenes: Intelem — — — — —	175
Fekete Béla: Európai tragédia 44	44
A csehek Európában — — — — —	135
Kossuth Lajos — — — — —	369
Hajdu Vilmos: Az emberi tudat és a gazdasági tényezők — 451	451
Iványi János: Beszámoló — — — — —	1
Kovács Imre: A magyar falukutatás zárszava — — — — —	413
Méray Pál: A készülő gázháború — — — — —	395
Rabindranath Tagore: Levél egy japán költőhöz — — — — —	37
Takács István: Mi a háború — — — — —	498

ISMERET-TERJESZTÉS

szociográfia

Gergely Boriska: Magyarok Bánát csucsán — — — — —	70
Rózsa Márta: Nova Crnja — — — — —	126
Sántha Péter: Bácska Topolán 338	338
Szakács Gábor: Gornji Breg — — — — —	121

geopolitika

Szakács Gábor: Irak — — — — —	237
-------------------------------	-----

közgazdaság

Bognár Károly: Kína kizsákmányolása — — — — —	436
Hajdu Vilmos: A múlt év gazdasági mérlege — — — — —	51
Csehszág bekebelezésének gazdasági következményei — 144	144
Ispánovics Imre: Vojvodina gyárpara — — — — —	168
Kis Flórián: Mezőgazdaságunk nehézségei I. — — — — —	7
Gyakorlati parasztvédelem — 434	434
Kovács Márton: Jelentés — — — — —	36
László Endre: Versenyfutás a petróleumért — — — — —	187
Miklós Jenő: Mit tett a francia kormány a parasztságáért — 288	288
Nómet János: Francia érdekek Spanyolországban — — — — —	198
Pálics Miklós: Mezőgazdaságunk nehézségei II. — — — — —	74
Szabó Imre: Harc az életterekért — — — — —	436
Szakács Gábor: Halászati egyezmény — — — — —	32
A válság — — — — —	351
Szedmák Brankó: Kliring — — — — —	290

Vas Déla: Gazdasági szem-
le — — — — 96, 150, 188, 296

Pataky Mária: Március 8. Zág-
rebben — — — — 198

munkásmozgalmi kérdések

Löffler A.: A földmunkások Franciaországban — — —	78
Kossa János: Evi ménleg — —	103
Pálics Miklós: A vojvodinai munkásság 1937-ben — —	64
A munkásbiztosítás kérdé- sei — — — — —	229
A vojvodinai munkásság 1938-ban — — — — —	365
A jugoszláviai munkanélküli- ség — — — — —	381
A munkanélküliség Vojvodi- nában — — — — —	423
Szakács Gábor: Érdekezonszá- gon nyugvó együttműködés	219
A vojvodinai földmunkásmoz- galom történetének alapvo- nalai — — — — —	257, 321, 417, 478
Aratás — — — — —	342

belpolitika

Aracki Mihajlo: Szerbek és ma- gyarok viszonya Vojvodiná- ban — — — — —	67
Semorja Sándor: Néhány szem- pont — — — — —	246
Vértess Árpád: Emigránsok — —	246
Hozzászólás — — — — —	114, 162, 210

világpolitika

Hajdú Vilmos: Ami az esernyő alatt van — — — — —	191
Iványi János: Az anarhisták szerepe a spanyol polgárhá- borúban — — — — —	105
A Szovjetunió külpolitikája	439
Mohácsi Irén: Helyzetkép Ang- liából — — — — —	146
Révész Ilés: Világ szemle 400,	489
Sántha Péter: Japán katonai ereje — — — — —	197
Szántó Árpád: Világ szemle 54,	99,
155, 193, 241, 302, 356, 403,	442
A magyar kormányválságok titka — — — — —	147
Karácsony 1939 — — — — —	449

nőmozgalom

Fehérvári Erzsébet: A dőlguzó nők — — — — —	269
--	-----

VEGYES

figyelő

Ehrenburg Ilja: A francia — spanvol határon — — —	313
Farkas Ferenc: Városrendészet	308
Hugo Victor: 7.500.000 szavazat	104
Kalmár István: Budapest — —	148
Aki bizik nem családkozik	149
Gyermekvédelem Angliában háború esetén — — —	199
Lőrinc Péter: A mult tanulsá- gai — — — — —	316
Máriás József: Ifjúsági nap —	312
Miklós Zoltán: Régi krónikások	412
Molnár Ilona: Vojvodinai kiál- tások — — — — —	248
Ifjúsági nap — — — — —	312
Német Gábor: Korkep — — —	106
Német János: Késő megisme- rés — — — — —	199
A fasizmus kudarca — — —	199
Remenyik Zsigmond: Az ifjú- ság védelmében — — —	340
Sörös Mihály: Az ifjúság vé- delmében — — — — —	345
Szabó Árpád: Szabó Dezső — —	408
Szabó Dezső: Szemelvények —	360
Szabó Zoltán: A föld — — —	495

szemelvények

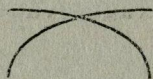
Innen-onnan — — — — —	106, 202
Kertársak: — — — — —	58
Krónika: 62, 110, 153, 206, 254, 318, 367.	
Külföldi lapokból: 33, 80, 149, 150, 197, 201	

KÉPEK

Kovács-Sztrikó Zoltán: Tavasz 1939 — a január-februári szám első belső fedőlappján.	
Kun Andrejejevics: Két világ — a májusi szám első belső fedő- lappján.	
Aratás — a júniusi szám első belső fedőlappján.	
Todorovics Gyula: Vojvodinai tájkép — a májusi szám első belső fedőlappján.	

IDEGEN SZAVAK MAGYARÁZATA:

A ktuális = időszerű	koncentrált = központosított
antipátia = ellenszenv	konzekvencia = következtetés
abszolút = tökéletes	L egális = törvényes
B lokád = zárlat	likvidálás = felszámolás
briganti = lesipuskás, orgyilkos	laboratórium = vegyi, technikai, vagy fizikai műhely
C arabinieri = olasz csendőr	M agna Charta = lelkiség
City = az angol pénzügyi világ város- negyede	P ánik = zűrzavar
D emagógia = népbolondítás	provokatív = kihívó
delegátus = kiküldött	portefeuille = miniszteri tárcsa
F eudális = hűbéri	R elativista = viszonylagosság ta- nát hirdető
fázis = változat, fejlődési fok	reláció = vonatkozás, viszony
H armónia = összhang	rezervoár = tartály
happy and = jó végződés	S truktúra = felépítmény
I nkriminálni = vád alá helyezni	szimpátia = rokonszenv
ideális = eszményi	szituáció = helyzet
K ongresszus = összejövetel	T radíció = hagyomány
karrierista = sikerhajhász	
konfliktus = összeütközés	

A HID ELŐFIZETÉSI DIJA :

Jugoszláviában:

Egy évre 36.—, félévre 20.—, negyedévre 10.— dinár.
Egyes szám ára 4.— dinár.

Magyarországon:

Egy évre 5.—, félévre 2.50, negyedévre 1.25 pengő.
Egyes szám ára 50 fillér.

Befizető lapunk üres tuloldalan kérjük feltüntetni a küldött összeg rendeltetését

A HID 58.297 sz. postatakarékpénztári csekkszámájára küldje előfizetését a mellékelt befizetési lapon!

Az elmaradt előfizetési díjak a lapot és előfizetőinket egyformán terhelik. Ezért lejáratkor azonnal újítsa meg előfizetését!

Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk vissza. Csak teljes névvel és címmel ellátott kéziratokat veszünk figyelembe. Lapunkban megjelent minden egyes cikkért írója felelős. Levelek és kéziratok Administracija i redakcija HID Subotica, pošt. fah 88. címre küldendők.

„HID“ literarni časopis, izlazi deset puta godišnje.

Odgovorni urednik i izdavač: *Mayer Ottmar*, Subotica,

VII. Kragujevačka 4.